

Hur engagera vårdnadshavare till att stödja mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamheten?

Isabella Hautala

Amanda Strömborg

Susanna Tuomikoski

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildning till Socionom

Åbo 2023

EXAMENSARBETE

Författare: Isabella Hautala, Amanda Strömborg, Susanna Tuomikoski

Utbildning och ort: Socionom YH Åbo

Titel: Hur engagera vårdnadshavare till att stöda mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet

Datum: 02.05.2023

Sidantal: 50

Bilagor: 2

Abstrakt

Detta funktionella examensarbete behandlar ämnet mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamheten. Uppdragsgivaren för arbetet är Barnavårdsföreningen i Finland. Barnavårdsföreningen har utarbetat en mobbningsförebyggande plan för eftermiddagsverksamheten som de producerar. Uppdraget som detta arbete bygger på, är att producera material som informerar vårdnadshavarna om planen samt engagera vårdnadshavarna till att ta del av mobbningsförebyggande arbetet som sker i eftermiddagsverksamheten.

Syftet med arbetet var att finna aktuella lösningar på hur vårdnadshavare kunde inkluderas och engageras till att stödja ett mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet. Målsättningen var att skapa material som stöd för informations-spridning samt för att öka vårdnadshavarnas engagemang i det mobbningsförebyggande arbetet.

Utgående från tidigare forskning, litteratur och handböcker om mobbning och mobbningsförebyggande arbete, kunde man skapa en enkätundersökning och en intervjuguide för att få en bild av vårdnadshavarnas tankar och önskemål. Data samlades in genom en halvstrukturerad enkät och intervjuer med vårdnadshavare, vilka tydde på ett behov av information om verksamhetens arbete, mer information om mobbning samt stöd och råd om hur vårdnadshavarna kunde agera för att stödja det mobbningsförebyggande arbetet som sker i eftermiddagsverksamheten.

Utgående från vårdnadshavarnas respons och analysen av tidigare forskning och litteratur har man skapat material, i form av en broschyr samt en stomme för interaktiva föräldrakvällar, som stärker både spridningen och mottagandet av information samt vårdnadshavarnas engagemang.

Språk: svenska

Nyckelord: mobbning, mobbningsförebyggande, eftermiddagsverksamhet, vårdnadshavare

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Isabella Hautala, Amanda Strömborg, Susanna Tuomikoski

Koulutus ja paikkakunta: Sosionomi AMK Turku

Nimike: Huoltajien osallistaminen kiusaamisen ennaltaehkäisevän työn tukemiseen iltapäivätoiminnassa / Hur engagera vårdnadshavare till att stöda mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet

Päivämäärä 02.05.2023 Sivumäärä: 50

Liitteet: 2

Tiivistelmä

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee kiusaamisen ennaltaehkäisevää työtä iltapäivätoiminnassa. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Barnavårdsföreningen, joka on laatinut tuottamalleen iltapäivätoiminnalle kiusaamista ehkäisevän suunnitelman. Tämän työn tehtävänä on tuottaa materiaalia, jonka avulla tiedotetaan huoltajia suunnitelmasta sekä pyritään osallistamaan heitä iltapäivätoiminnan kiusaamista ennaltaehkäisevään työhön.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää ajankohtaisia ratkaisuja huoltajien osallistamiseen kiusaamista ennaltaehkäisevään työhön iltapäivätoiminnassa. Tavoitteena oli luoda materiaalia tiedon jakamisen tueksi sekä huoltajien osallistamiseksi.

Aiemman kiusaamista ja sen ennaltaehkäisevää työtä käsittelevän tietopohjan, aikaisempien tutkimusten ja aihetta käsittelevien käsikirjojen pohjalta, loimme kyselytutkimuksen ja haastatteluoppaan, jonka avulla saimme tietoa huoltajien ajatuksista ja toiveista. Tieto, jonka näiden avulla saatiin, viittasi huoltajien tarpeeseen saada lisätietoa ennaltaehkäisevästä työstä, kiusaamisesta ilmiönä sekä tukea ja neuvoa siihen, kuinka tukea iltapäivätoiminnan kiusaamista ennaltaehkäisevää työtä. Huoltajien palautteiden, aiemman tutkimuksen ja kirjallisuuden analysoinnin jälkeen pystyimme luomaan materiaalia vahvistamaan tiedon jakamista ja saamista sekä huoltajien sitoutumista. Materiaali, joka luotiin käsittää osallistavan vanhempainillan rungon sekä esitteen.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: kiusaaminen, kiusaamisen ennaltaehkäisevä työ, iltapäivätoiminta, huoltaja

BACHELOR'S THESIS

Author: Isabella Hautala, Amanda Strömborg, Susanna Tuomikoski

Degree Programmer: Social Services Turku

Title: How to Engage Guardians to Support Bullying Prevention Work in Afternoon Activities / Hur engagera vårdnadshavare till att stöda mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet

Date 02.05.2023

Number of pages: 50

Appendices: 2

Abstract

This functional bachelor thesis addresses bullying prevention in after school clubs. The external commissioner of this thesis is Barnvårdsföreningen in Finland. Barnvårdsföreningen has elaborated a bullying prevention plan for the after-school programs they produce. The aim for this assignment is to produce material that informs guardians about the plan and engage them to take part in the bullying preventing work in the afterschool club.

The intention of this thesis was to find current solutions on how guardians could be included and engaged in supporting the bullying preventing work in the afterschool club. The aim was to create material to inform and engage guardians in the bullying prevention work.

Based on earlier research, literature, and manuals about bullying and bullying prevention, we were able to create a survey and an interview guide to help us get a picture on the thoughts and wishes of the guardians. By analyzing the results of the survey, interviews, and earlier research the conclusion was made that there is a need for information about bullying, the prevention of it, advice, and assistance on how guardians can support the bullying prevention work in the after-school club. Based on the response from the guardians, earlier research and literature, a material was created, in the form of a brochure and a frame for engaging parents' evenings, to reinforce the sharing and receiving of information and engagement of parents.

Language: Swedish

Key words: bullying, prevention, after school club, caregiver

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Centrala begrepp	2
1.2	Syfte och mål	3
2	Lagstiftning kring mobbning och mobbningsförebyggande arbete	3
3	Mobbning	5
3.1	Mobbningens terminologi – kriminologi	6
3.2	Mobbningens former och fenomen	7
3.2.1	Mobbning på nätet är ett aktuellt fenomen	7
3.2.2	Vuxna som mobbare och barn som mobbar vuxna (tabu fenomen) parenteser ?	8
4	Bakgrund	9
4.1	Eftermiddagsverksamhet.....	10
4.2	Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamhet	12
4.3	Mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet.....	12
4.4	Mobbningsförebyggande arbete i skolan	13
4.4.1	Kiva skola	14
4.4.2	AMP 13 och Helsingfors stad.....	15
4.5	Skillnader och likheter mellan skolans och eftermiddagsverksamhets mobbningsförebyggande arbete.....	16
5	Tidigare forskning om vårdnadshavares medverkan	18
5.1	Vårdnadshavarens roll.....	18
5.2	Vad kan vårdnadshavarna själva göra (medel) Parentesen bort	20
6	Metod.....	21
6.1	Funktionellt arbete	22
6.2	Datainsamling	23
6.3	Urval	24
6.4	Forskningsetik.....	26
6.5	Analysmetod.....	27
6.6	Tillförlitlighet	28
7	Intervjuer och frågeformulär riktade till vårdnadshavare.....	29
7.1	Resultat - tankar kring mobbning	31
7.2	Resultat - tankar kring mobbningsförebyggande arbete i skolan.....	31
7.3	Resultat - tankar kring mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet	32
7.4	Resultat - Informativ broschyr / Produktprototyp (ändra rubriken bättre)	33
7.5	Vårdnadshavarnas övriga tankar	34

8	Arbetsprocessen.....	35
9	Resultat och produkt.....	38
9.1	Informativ broschyr - arbetsprocess.....	39
9.2	Informativ broschyr – färdig produkt	41
9.3	Interaktiva föräldrakvällar – arbetsprocess	42
9.4	Interaktiva föräldrakvällar – färdig produkt	44
10	Avslutande sammanfattning	47
10.1	Kritisk granskning.....	48
10.2	Sammanfattning.....	49
11	Källor	50

Bilaga 1. Enkät/Intervjuguide

Bilaga 2. Information om samtycke

1 Inledning

Mobbning, skolmobbing eller skolvåld som i vissa fall kan vara en mer korrekt benämning på fenomenet, är ett aktuellt ämne både nationellt och internationellt. I Finland har ungefär var tionde elev upplevt mobbning, trots att såväl FN:s konvention om barnets rättigheter och lagstiftningen i Finland förpliktigar till att arbeta mobbningsförebyggande och ingripande vid de situationer där barn blir felaktigt bemötta.

Mobbning kan lämna spår hos individer som påverkar dem under vuxenålder. Mobbnings inverkan påverkar även samhället genom stora satsningar på åtgärdsprogram, sjukdagpenning och rehabilitering, på grund av detta är det viktigt att satsa på mobbningsförebyggande arbete redan i ett tidigt skede.

Ansvarsfördelningen för barnets välmående och trygghet kan anses splittrad, trots en gemensam lagstadgad skyldighet. Under skoldagen bär skolans personal ett ansvar för barnets säkerhet tillsammans med barnets vårdnadshavare. Från att skoldagen slutar och innan eftermiddagsverksamheten börjar, ligger huvudansvaret för barnet hos vårdnadshavaren. Under eftermiddagsverksamheten ligger ansvaret hos verksamhetsproducenten, men man kan inte förbigå vårdnadshavarens ansvar för barnet.

Det preliminära ansvaret för barnet finns hos vårdnadshavaren, medan de professionella som arbetar tillsammans med barnet och hans familj har en lagstadgad skyldighet att stödja vårdnadshavare med barnuppfostran. Därför kan man inte förbise vårdnadshavarnas roll när vi talar om mobbning, trots att det sker i en omgivning där professionella vuxna har ansvar för barnen.

Tidigare forskning påvisar vikten av att inkludera hemmen i mobbningsförebyggande arbete i skolan och andra verksamheter. För att verkställa ett kontinuerligt, tryggt, mobbningsförebyggande arbete under hela verksamhetsdagen, krävs en tillräcklig och smidig informationsspridning samt ett gott samarbete mellan alla parter. Ett aktivt, närvarande föräldraskap stärker barnets empatiförmåga och självbild, vilket i sin tur förebygger mobbning.

1.1 Centrala begrepp

Barn används som benämning för de som deltar i morgon- och eftermiddagsverksamhet, eftersom barnen i verksamheten inte har rollen som *elever*. I de kapitel som behandlar eftermiddagsverksamhetens lagstiftning används benämningen *elever*, eftersom det där handlar om stöd för lärande och skolgång i enlighet med lagen om den grundläggande utbildningen, där benämningen *elever* används. I kapitel 4.1 behandlar man eftermiddagsverksamhetens innehåll och lagstiftning och önskar därför tydliggöra att dessa två benämningar behandlar samma grupp minderåriga, trots olika benämning.

Eftermiddagsverksamhet är ledd verksamhet som ordnas efter skoltids slut. Verksamheten ordnas i första hand för elever i åk 1–2, men även för äldre barn med beslut om särskilt stöd. Kommunerna har ingen skyldighet att ordna eftermiddagsverksamhet. Kommunen har dock ett övergripande ansvar över verksamheten som ordnas för kommuninvånarna. Den verksamhet som ordnas bör följa rådande lagstiftning samt Utbildningsstyrelsens direktiv för eftermiddagsverksamhet. I detta arbete diskuterar vi skribenter enbart eftermiddagsverksamhet trots att de flesta verksamhetsproducenter ordnar både morgon- och eftermiddagsverksamhet. För att tydliggöra vill vi understryka att samma lagstiftning och direktiv även styr morgonverksamhet. Vi kommer dock inte nämna morgonverksamhet i det övriga arbetet.

Mobbning kan tolkas på flera olika sätt, mobbning förklaras ofta som något man medvetet upprepar mot en och samma person flera gånger, mobbning är inget man gör en enstaka gång. Mobbning kan vara fysiskt och psykiskt. Våld kan i vissa fall anses vara mera rätt benämning på mobbning. I de källor vi läst in oss på diskuteras mobbning så i detta arbete använder vi oss av begreppet mobbning i stället för våld för att undvika missförstånd.

Vårdnadshavare är personen som har vårdnaden, det vill säga det juridiska ansvaret för ett barn. Oftast är det barnets biologiska *föräldrar* som är vårdnadshavare, men det kan även vara en person som är utsedd av en domstol. Familjer kan se ut på många olika sätt och barn kan leva och bo med andra vuxna än sina egna föräldrar. Därför anser vi skribenter att det är mer korrekt att tala om vårdnadshavare samt föredrar att använda det begreppet. Men eftersom vi använder oss av tidigare forskning, varav stora delar använder begreppet *föräldrar*, finns risken för feltolkningar om vi självmant byter ut *förälder* med

vårdnadshavare. Därav kommer vi att använda oss av vårdnadshavare när vi fritt kan välja och förälder när källan vi hänvisar till gör så.

1.2 Syfte och mål

Syftet med arbetet var att hitta aktuella lösningar på hur vårdnadshavare kunde inkluderas och engageras till ett mobbningsförebyggande arbete och samarbete med eftermiddagsverksamheten. Man sökte svar på frågeställningen; Hur engagerar man vårdnadshavare till att stödja ett mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamheten?

Arbetets uppdragsgivare, Barnvårdsföreningen, hade som målsättning att skapa en plan för mobbningsförebyggande arbete som går att implementera i all eftermiddagsverksamhet som de anordnar. Målsättningen med detta funktionella arbete var att skapa material som stöder informationsspridningen av den nya planen för mobbningsförebyggande arbete. Med hjälp av materialet kunde Barnvårdsföreningen kunna engagera vårdnadshavarna i arbetet mot mobbning på eftermiddagsverksamheten. Det är viktigt att vårdnadshavarna får relevant information om hur personalen arbetar mobbningsförebyggande samt hur processen vid ingripande i en mobbningsituation ser ut. För att stödja engagemanget hos vårdnadshavarna bör materialet, förutom att vara informativt, även vara lockande, tilltalande och även stödja föräldraskapet och det mobbningsförebyggande arbete som vårdnadshavarna utför i hemmen. Den preliminära dispositionen för produkten som har skapats var Barnvårdsföreningens eftermiddagsverksamheter i Helsingfors.

2 Lagstiftning kring mobbning och mobbningsförebyggande arbete

Det mobbningsförebyggande arbetet i Finland grundar sig på lagstiftning och mobbning kan i vissa fall även vara straffbart enligt lag. Även i fall där gärningsmannen är under 15 år och inte kan anses vara straffrättsligt skyldig, kan ej dömas enligt Strafflagen 39/1889 (s. Strafflagen 39/1889), kan denne anses vara skyldig till ersättning i enlighet med Skadeståndslagen 412/1974 (s. Skadeståndslagen 412/1974). Fysisk misshandel vid mobbning kan leda till sådana skador som den minderåriga personen kan krävas ersätta. Utöver dessa konsekvenser kan även barnskyddliga åtgärder vidtas för att trygga barnets

utveckling och välmående i enlighet med Barnskyddslagen 417/2007 (s. Barnskyddslagen 417/2007).

I enlighet med Grundlagen 731/1999 kap 2, 7§ har var och en rätt till trygghet i livet, integritet och personlig frihet (s. Grundlagen 731/1999). Mobbning bryter mot dessa grundläggande rättigheter. Mobbingen har ofta en långvarig negativ effekt på barn och ungas utveckling. Med hjälp av mobbningsförebyggande arbete och ett tidigt ingripande kan vuxna som arbetar med barn och ungdomar förebygga omfattande, ofta alvarliga, psykosociala effekter som mobbing kan ha. (Utbildningsstyrelsen, 2023)

I enlighet med FN:s konvention om barnens rättigheter 60/1991 har barnen rätt till trygghet och omvårdnad för att säkra dennes välmående. Barnet har rätt att skyddas mot bland annat våld, skada, misshandel, dålig behandling och utnyttjande. Konventionen om barnens rättigheter förpliktar de fördragsslutande staterna till ett aktivt arbete och åtgärder som tryggar barnen från ett sådant förfarande som skulle vara emot dessa bestämmelser. (s. FN:s konvention om barnens rättigheter 60/1991)

I enlighet med Lagen om grundläggande utbildning 628/1998 kap 7, 29§ har skolans personal en skyldighet att utföra mobbningsförebyggande arbete och även en skyldighet att ingripa i mobbningsituationer (s. Lag om grundläggande utbildning 628/1998). År 1999 skrevs det in i lagen att varje elev som deltar i undervisning, har rätt till en trygg skolmiljö. År 2003 utvecklades lagen med att skolorna behöver skriva en plan som skyddar eleverna från mobbing, våld och trakasserier. (Utbildningsstyrelsen, 2023) Skolans personal har en lagstadgad skyldighet att informera vårdnadshavare till både mobbningsoffret och mobbaren, vid fall av trakasserier, diskriminering och våld i skolmiljön. Detta gäller även situationer som uppstått under skolvägen som kommit till deras kännedom. (s. Lag om grundläggande utbildning 628/1998) Trots att det preliminära ansvaret att trygga skolvägen ligger hos vårdnadshavarna. (Utbildningsstyrelsen, 2022)

Lagen tar inte ställning till vilken mobbningsförebyggande plan som skolorna skall använda sig av. Däremot kan kommunen ha egna direktiv gällande användningen av en specifik anti-mobbingsplan. Kommunerna kan fritt använda sig av de anti-mobbingsplaner som bäst passar in i deras verksamhetskultur. Under våren 2021 har regeringen föreslagit ett tillägg i lagen som förbättrar kommunernas möjligheter att kunna ingripa i skolmobbing. (Pöyhönen, 2021, ss. 150-152)

Som en förlängning på skolpersonalens lagstadgade skyldighet till ett mobbningsförebyggande arbete har även eftermiddagsverksamhetens personal en lagstadgad skyldighet att erbjuda en trygg miljö för barnen som deltar i verksamheten. Eftermiddagsverksamheten bör stödja hemmets och skolans fostrande arbete samt att stödja utvecklingen av barnens känsloliv och barnens etiska utveckling. Morgon- och eftermiddagsverksamheten skall dessutom främja barnens välfärd och jämlikhet i samhället samt förebygga utslagning och öka delaktigheten. Lag om grundläggande utbildning 628/1998 kap 8a, 48 a§ (s. Lag om grundläggande utbildning 628/1998)

Trots både skolans och eftermiddagsverksamhetens lagstadgade skyldighet att skydda barnet från mobbing och trakasserier ligger det preliminära ansvaret för barnet hos föräldern eller annan vårdnadshavare. Vårdnadshavaren fungerar som det minderåriga barnets intressebevakare, vilket betyder att de har en rätt att bli informerade och ha en möjlighet att bli hörda i ärenden som berör barnet. Vårdnadshavarens rättigheter och skyldigheter definieras ofta i lagstiftningen genom barnets rättigheter. De professionella som arbetar tillsammans med barnet och familjen har ett ansvar att stöda föräldrar och vårdnadshavare i sitt fostrandearbete. Barnskyddslagen 417/2007, 2§. (s. Barnskyddslagen 417/2007)

3 Mobbning

I vårt samhälle känner man inte egentligen till vad mobbning är, mobbningen kan ses på så många olika sätt. För att vuxna kan ha svårt att veta hur de skall hantera en mobbningsituation kan åtgärderna för anti-mobbningsplanen lätt gå förlorade, det händer lätt att mobbningsoffren blir utan hjälp på grund av att följderna av mobbningen eller mobbningsoffret syns på mobbning inte riktigt förstås. I skolorna har man försökt få slut på mobbning med hjälp av olika anti-mobbningsplaner, trots planerna man har gjort, är mobbning närvarande i flera elevers liv dagligen. Personalen på skolorna har svårt att jobba med färdiga anti-mobbningsplaner, personalen skulle önska mera stöd, resurser eller fortbildning till att jobba med de färdiga anti-mobbningsplanerna som redan finns. Det skulle finnas behov för personalen att göra upp egna planer som skulle motsvara skolans egna behov. (Pöyhönen, 2021, ss. 172-173)

Mobbningsoffret väljs av mobbaren oftast ut på grund av olika saker som skiljer offret från andra eller att mobbaren vill testa eller förstärka sin egen sociala status bland andra. Offret kan ha svårt att försvara sig själv och känner sig kränkt i mobbningsituationerna. Ifall mobbningsoffret försöker ändra situationen eller visar sin svaga sida eller någon sorts reaktion för mobbaren, som till exempel att tappa sin fattning, kan mobbaren få ett så kallat vapen mot mobbningsoffret som mobbaren kan använda mot offret i framtiden, i värsta fall kan hela mobbningsituationen bli omvänt och offret få skulden på sig i mobbningsituationen. (Lämsä, 2009, ss. 59-61) Offret kanske vänder situationen och blir den som själv mobbar i framtiden andra med tanke på att hen hinner anfalla andra innan hen blir själv utsatt eller att mobbningsoffret inte har andra sätt att försvara sig på. Klart är att när man jobbar med mobbningsituationer så behöver både mobbningsoffret och mobbaren hjälp för att inte det skall uppkomma problem i framtiden. (Lämsä, 2009, ss. 71-72) Att arbeta med mobbningsförebyggande arbete har stor betydelse för mobbningsoffrens framtid eftersom mobbning kan lämna djupa spår ännu en lång tid efter mobbningen och de elever som råkar ut för mobbning kommer sannolikt att ha en risk för sociala problem som äldre utan rätt hjälp. (Pöyhönen, 2021, ss. 150-152)

3.1 Mobbnings terminologi – kriminologi

Skolvåld innebär att offret avsiktligt blir utsatt för fysiska övergrepp eller hot om våld i skolmiljön. Enskilda incidenter av skolvåld innebär ej per automatik att det är fråga om mobbning, men är alvarliga händelser som bör åtgärdas. Att utsätta någon för våld är straffbart i enlighet med Strafflagen 39/1889 (s. Strafflagen 39/1889).

Misshandel vid mobbningsituationer kan leda till sådana skador som den minderåriga kan hamna ersätta i enlighet med Skadeståndslagen 412/1974 (s. Skadeståndslagen 412/1974). Misshandel behöver inte heller innebära stora skador utan redan små slag och skuffar kan klassas som lindrig misshandel trots att ej synliga skador uppkommer (Poliisi, 2023).

Trakasserier är ett beteende som syftar till eller leder till att personens människovärde kränks. Diskrimineringslag 1325/2014 kap 3,14§ (s. Diskrimineringslag 1325/2014) Trakasserier är situationer där en förnedrande, förödmjukande, hotfull, fientlig eller aggressiv atmosfär skapas till en person med diskrimineringsgrund, som exempel sexuell läggning, funktionsnedsättning eller ursprung (Utbildningsstyrelsen, 2023).

3.2 Mobbnings former och fenomen

Det finns olika syner på hur man ser på mobbning, vanligtvis menas mobbning med något som man systematiskt upprepade gånger riktar det negativa beteendet mot en och samma person. Man har upptäckt skillnader mellan hur flickor och pojkar mobbar, flickor mobbar mera manipulativt och indirekt som med att till exempel hitta på lögn och med att synligt lämna utanför gruppen eller med att försöka förstöra mobbningsoffrets rykte, medan pojkar mobbar mera fysiskt som att skuffas eller slåss, pojkar mobbar också ofta genom att söndra offrets egendom (Lämsä, 2009, ss. 59-61). Mobbning är inget som mobbaren gör i misstag en enstaka gång, utan mobbaren gör det medvetet och upprepade gånger, som vuxen skall man inte underskatta mobbningsoffrets känslor utan man behöver ta tag i situationen genast då man får veta om att det pågår mobbning, vare sig mobbningen är indirekt eller fysiskt. Eftersom indirekt mobbning är oftast osynligt kan man som vuxen vanligtvis ha mera empati för de mobbningsoffren som blir utsatta för fysisk mobbning, eftersom fysisk mobbning kan anses vara mera alvarligare än indirekt mobbning (Pöyhönen, 2021, ss. 150-152)

3.2.1 Mobbning på nätet

I dagsläget sker mobbning inte enbart i skolorna utan mobbning framkommer också på nätet via sociala medier, det gör det svårt att jobba med anti-mobbningsprogram eftersom vuxna inte får tillkännedom alla mobbningssituationer. Mobbningsoffren har tidigare kunnat lämna mobbningen bakom sig då man kommit innanför hemmets trygga väggar men alltefter att mobbningen sker mera över nätet så är det svårare att lämna mobbningen bakom sig då man kommer hem. Att mobba över nätet är lättare eftersom man kan mobba andra anonymt och göra olika falska profiler. (Pöyhönen, 2021, ss. 150-152) Att göra falska profiler i till exempel någon annans namn är olagligt och är identitetsstödd som leder till straff. (Poliisi.fi, 2022) Det som man har satt ut på nätet kan vara svårt att få bort, speciellt ifall det som är utsatt redan har hunnit spridit sig vidare. När man satt ut på nätet finns det risk för att det kopieras och delas ut bredare, vilket också gör det svårt att få bort det som redan lagts ut på nätet. Som skrivare på nätet kan man också bli tolkad på fel sätt, ifall man formulerar orden på fel sätt och till exempel den emotionella betoningen uteblir, ser man inte över skärmen ifall man har omedvetet sårat någon och få en möjlighet att förklara hur man tänkt med det man har skrivit, detta ger också en stor möjlighet till nättrollning.

(Pöyhönen, 2021, ss. 150-152) Barnen tänker sällan på att mobbning via nätet är också olagligt och kan leda till straff. (Poliisi.fi, 2022) Att barn i dagsläget kommunicerar mera via nätet är jämförbart med kommunikation i riktiga livet. Some ja nuoret-katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä gjorde 2019 en undersökning där 90 procent av de som svarade var av den åsikt att det är en lägre tröskel och lättare att mobba över nätet än i riktiga livet och att det finns en lägre tröskel till nättrolling eftersom man kan vara anonym över nätet. De elever som blir mobbade i skolan blir också ofta mobbade över nätet. Enligt Some ja nuoret-katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä visste också eleverna hur man ingriper då man märker att det sker mobbning över nätet, men att få ingriper på det. (Some ja Nuoret 2019 – katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä, 2019)

3.2.2 Vuxna som mobbare och barn som mobbar vuxna

Mobbning är ett kollektivt fenomen, vilket innebär att det kan uppstå i kollektivets alla plan men det handlar alltid om samma fenomen och dynamik. Det finns väldigt lite forskning om lärare som mobbar elever och ämnet i sig är en aning tabu. Trots detta hade enligt studien Lapsiuhritutkimus 2008, var tionde elev årligen upplevt sig bli utsatta för psykiskt våld av en lärare. När en lärare mobbar en elev handlar det om missbruk av den maktposition man har. Det kan innebära att läraren förnedrar en elev framför andra upprepade gånger, hånar, skämtar om hens svagheter, lämnar utan uppmärksamhet, kränka hens rätt till fysisk integritet eller betar sig aggressivt och oberäkneligt. Men det kan även handla om orättvis behandling eller olagliga bestraffningsmetoder. Det kan till och med handla om att läraren inte ingriper i mobbning. (Hamarus, 2012, s. 73.) Att bli mobbad av en lärare orsakar bland annat skyddslöshet och missförtroende hos den mobbade eleven (Hamarus, 2012, s. 74.) Allt detta kan även tänkas hända på eftermiddagsverksamheten.

Barn och ungdomar kan även mobba pedagoger (Hurme, 2014, s. 128.) Även elever kan mobba lärare. Det kan handla om en elev eller en grupp av elever. När elever mobbar lärare har maktpositionen blivit omvänd. Eleverna som mobbar har antagit inofficiell makt som de utövar mot läraren. Enligt en utredning av OAJ, hade 13 procent av lärarna blivit utsatta för mobbning. Arbetshälsoinstitutets undersökning påvisar att 27 procent av lärarna hade blivit utsatta för verbalt våld av elever. Då lärare blir utsatta för mobbning kan det handla om förolämpande beteende som till exempel grovt språk, sexuella trakasserier, fysiskt våld eller hot gällande det, skadegörelse eller mobbning via internet eller per telefon. Mobbning

påverkar lärarnas arbetsförmåga och därför är det viktigt att föräldrarna ger sitt stöd till lärare som blir mobbade. (Hamarus, 2012, s. 76.)

4 Bakgrund

Barnavårdsföreningen i Finland har utarbetat en egen plan för mobbningsförebyggande arbete. Denna åtgärdsplan skall tillföra en mer strukturerad modell för det mobbningsförebyggande arbetet som i sin helhet kunde införas i Barnavårdsföreningens egen eftermiddagsverksamhet. Utöver mer struktur skulle detta öka barnens känsla av trygghet. Barnen känner en kontinuitet i de vuxnas sätt att agera och reagera samtidigt som de blir bekanta med normer om hur de själv förväntas agera. Vårdnadshavarna känner till hur personalen på eftermiddagsverksamheten arbetar både förebyggande och vid behov ingripande med mobbning.

För att stödja informationsspridningen i Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamhet, har man från Barnavårdsföreningen i samråd med yrkeshögskolan Novia, gett i uppdrag att skapa material som stöd för informationsspridningen. Barnavårdsföreningens ursprungliga önskemål vid uppdragsgivning har varit att studerande skapar en informativ broschyr som beskriver det mobbningsförebyggande arbetet som strukturerat kommer ske från och med höstterminen 2023. Utöver det informativa materialet har utbildningsanordnaren ställt önskemål om tilläggsmaterial som stöder informationsspridningen av det nya mobbningsförebyggande arbetet och stödjer en god samverkan mellan hem och eftermiddagsverksamhet.

Mobbning och det mobbningsförebyggande arbetet är ett aktuellt och brett forskat ämne. Ett flertal olika åtgärdsplaner har utarbetats som stöd för det lagstadgade mobbningsförebyggande arbetet. De befintliga utarbetade åtgärdsplanerna för ett mobbningsförebyggande arbete riktar sig främst till skolor. De flesta av åtgärdsplanerna går enbart att användas i skolmiljö. Även språket i dessa åtgärdsplaner är skolcentrerat och går ej att omformulera på ett sådant sätt att de skulle gå att införa i eftermiddagsverksamhet.

För tillfället har eftermiddagsverksamheten en skyldighet att följa någon av de åtgärdsplaner som kommunen godkänt för ett mobbningsförebyggande arbete. Ofta följer eftermiddagsverksamheten den plan som används i den närbelägna skolan. Trots att

eftermiddagsverksamheten har en skyldighet att följa och agera i enlighet med planen, går den ej att implementera i eftermiddagsverksamhet i sin helhet. Dessa åtgärdsplaner är ofta skrivna som tydliga direktiv för skolpersonalen. Eftermiddagsverksamheten saknar resurser, eventuella applikationer och möjligheter att fullfölja alla åtgärdsplaner i dessa planer.

Ur ett vårdnadshavarperspektiv är ämnet mobbning och mobbningsförebyggande arbete även ett aktuellt och brett forskat ämne. Man har skapat handböcker och material för att stödja vårdnadshavarna i deras fostrandeuppdrag i relation till skolans mobbningsförebyggande arbete.

Med tanke på den struktur, med vilken man i dagens datum ordnar eftermiddagsverksamhet i Finland, kan man se ett stort behov av att utveckla det mobbningsförebyggande arbetet i eftermiddagsverksamheten. Detta för att kunna ge eftermiddagsverksamheten nya verktyg för att stöda barnen och hemmen på ett tryggt och kvalitativt sätt, utgående från verksamhetens resurser och behov.

4.1 Eftermiddagsverksamhet

Eftermiddagsverksamhet innebär ledd verksamhet för elever i enlighet med Lagen om grundläggande utbildning 628/1998 kap 8a (s. Lag om grundläggande utbildning 628/1998). Med eftermiddagsverksamhet strävar man efter att minska den tid som barnen tillbringar ensamma utan en vuxens trygghet, närvaro och handledning efter skoldagen. Eftermiddagsverksamheten är frivillig för familjerna och familjerna kan själva välja ifall deras barn har behov av eftermiddagsverksamhet efter skoldagen (Utbildningsstyrelsen, 2011).

Eftermiddagsverksamheten ordnas i första hand för elever i årskurs ett och två, men även elever i högre årskurser som fått beslut om särskilt stöd har rätt att söka till eftermiddagsverksamhet under hela den grundläggande utbildningen. Eftermiddagsverksamheten styrs i Lagen om grundläggande utbildning 628/1998 kap 8a och bör följa utbildningsstyrelsens bestämmelser för eftermiddagsverksamhet. De allmänna bestämmelserna behandlar bland annat eftermiddagsverksamhetens omfattning, kostnader samt kravet på en verksamhetsplan. (Utbildningsstyrelsen, 2011)

Målet för eftermiddagsverksamhet är att den yrkeskunniga personal skall stöda det fostrande arbete som hemmet och skolan gör, samt stöda barnens känslomässiga utveckling och deras etiska tillväxt. Eftermiddagsverksamhetens mål är också att främja barnens välmående och jämlikhet i samhället och jobba förebyggande så att inget barn blir utanför utan öka deras delaktighet i gemenskapen. Kommunen skall se till att det finns på eftermiddagsverksamheten tillräckligt med kunnig personal och att personalen uppvisat straffregister för att få arbeta med minderåriga barn. Personalen som jobbar på eftermiddagsverksamhet har tystnadsplikt vilket innebär att de inte får lämna ut information om familjerna på eftermiddagsverksamheten för utomstående. (Utbildningssyrelsen, 2011) Dock har personalen en anmälningsskyldighet i enlighet med Barnskyddslagen 417/2007 kap 5, 25§ (s. Barnskyddslagen 417/2007).

Det finns ingen lagstadgad skyldighet att ordna eftermiddagsverksamhet för kommuninvånare. De kommuner som väljer att erbjuda denna tjänst kan göra detta antingen genom egen produktion, i samarbete med andra kommuner eller genom att köpa tjänsten av en tredje part som sen erbjuds kommuninvånarna. De kommuner som har valt att erbjuda denna service för sina kommuninvånare förbinder sig till att följa de lagar och bestämmelser som styr verksamhetens innehåll, målsättningar och uppföljning. Kommunerna som ordnar eftermiddagsverksamhet har möjlighet att bli beviljade statsandel. Kommunerna uppbär en avgift för deltagande i eftermiddagsverksamhet. Avgifterna för eftermiddagsverksamheten är inte inkomstbaserade utan är en fastställd månatlig summa, beroende på anmält och använt antal verksamhetstimmar. (Utbildningsstyrelsen, 2011) Avgiften för eftermiddagsverksamhet styrs i Lagen om grundläggande utbildning 628/1998 kap 8a, 48f§ (s. Lag om grundläggande utbildning 628/1998).

År 2009 uppgav Undervisningsministeriet att eftermiddagsverksamhet ordnades i 97,2% av kommunerna i Finland, bortsett från Åland. I denna eftermiddagsverksamhet deltog 48% av åk1 och 27,3% av åk2 elever. Sammanlagt deltog 44 756 elever från årskurserna 1–2 i någon form av eftermiddagsverksamhet under höstterminen 2008. År 2004 deltog sammanlagt 37 973 barn med samma kriterier i eftermiddagsverksamhet. Man kan i rapporten se en stadig årlig ökning i deltagande barn från 2004–2008. (Undervisningsministeriet , 2009, ss. 28-30) År 2022 uppgav Yle nyheter denna siffra av

deltagande barn till ca 58 000 barn. (Yle, 2022) Vilket tyder på en fortsatt ökning från Undervisningsministeriets rapport om läget 2009.

4.2 Barnvårdsföreningens eftermiddagsverksamhet

Barnvårdsföreningen är Finlands äldsta barnskyddsorganisation och grundades år 1893. Barnvårdsföreningen stödjer barn, unga och familjer i Finland genom ett förebyggande arbete. Organisationen har ett brett utbud av både individuella stödtjänster samt gruppstöd. Barnvårdsföreningen erbjuder barnfamiljer bland annat familjekaféverksamhet, stöd vid separation och föreläsningar om olika utvecklingskedan i barnets liv. Helsingfors stad erbjuder sina invånare Barnvårdsföreningens eftermiddagsverksamhet som köptjänst. Barnvårdsföreningen har fem enheter med eftermiddagsverksamhet i anknötning till skolor i Helsingfors. För tillfället ordnas tjänsten för sammanlagt ca 300 barn i åk 1–2. Verksamhetens målsättning är att erbjuda en meningsfull och trivsamt eftermiddag för barnen genom att erbjuda en mångsidig verksamhet utgående från barnens önskemål och gruppens behov. (BVIF, 2023)

För tillfället följer Barnvårdsföreningens eftermiddagsverksamhet Helsingfors stads självutformade verksamhetsplan och den så kallade antimobbingsplanen AMP13, i sitt mobbningsförebyggande arbete. (Helsingfors stad, 2023) Majoriteten av de skolor som ligger i anknötning till Barnvårdsföreningens eftermiddagsverksamhet använder sig dock av åtgärdsprogrammet Kiva Skola. De resterande skolorna använder sig av Helsingfors stads AMP13.

Utöver Helsingfors stads åtgärdsprogram följer Barnvårdsföreningen i Finland även Vi på eftis – programmet. Alla Barnvårdsföreningens eftermiddagsverksamheter följer Vi på eftis-programmet, för att bygga upp trivselt i grupperna och stärka kompisrelationerna. Trots att detta program inte fungerar som en direkt åtgärdsplan för mobbningsförebyggande arbete, kan man genom olika lekar, diskussioner och övningar förebygga mobbing. (BVIF, 2023)

4.3 Mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet

Eftermiddagsverksamheter har ingen skyldighet att utarbeta en skild plan för mobbningsförebyggande arbete utan kan välja att arbeta efter en redan befintlig

verksamhetsplan. Personalen har en lagstadgad skyldighet att forma en trygg miljö för deltagande barn och till en god samverkan mellan verksamhet, skola och hem. Lagen för grundläggande utbildning 628/1998 kap. 8a (s. Lag om grundläggande utbildning 628/1998)

Det mobbningsförebyggande arbete som utförs i skolan fortsätter i praktiken inte i eftermiddagsverksamheten. Även här kan man se vikten av en fungerande dialog mellan verksamheterna och vårdnadshavarna, eftersom eftermiddagsverksamheten inte per automatik blir informerade om skolans eller hemmens situation. Dock har skola, eftermiddagsverksamhet och vårdnadshavarna ett ansvar att trygga barnets verksamhetsdag och därför en skyldighet till ett gott samarbete. För att i någon form trygga kontinuiteten i det mobbningsförebyggande arbetet och för att vid behov vidta åtgärder, har eftermiddagsverksamhet och skola möjlighet till ett tätare samarbete med lov av barnets vårdnadshavare. Oftast är detta ett skriftligt lov som undertecknas av vårdnadshavaren på barnets vägnar.

Utgående från det mobbningsförebyggande arbetets aktualitet kan det ses som ett logiskt följande steg i utvecklingen att även införa planer för ett mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet. De barn som deltar i eftermiddagsverksamhet följer naturligt mobbningsförebyggande planer även i skolmiljön. Man kan dock ifrågasätta hur mycket en sådan handlingsplan i eftermiddagsverksamheten kan skilja sig från den plan som följs i skolmiljön. Övrigt att ta i beaktande, skulle man utforma en skild plan för mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamheten är att ta i beaktande skillnaderna i resurser vad gäller skola och eftermiddagsverksamhet. Planen bör dessutom godkännas av kommunen. (Utbildningsstyrelsen, 2011)

4.4 Mobbningsförebyggande arbete i skolan

Trots att man med detta arbete strävar till att behandla och utveckla det mobbningsförebyggande arbetet i eftermiddagsverksamhet, är det nödvändigt att granska även det mobbningsförebyggande arbetet i skolan. Detta eftersom det nuvarande mobbningsförebyggande arbetet i eftermiddagsverksamheten styrs utgående från samma lagstiftning och föreskrifter som finns för arbetet i skolan. Barnets rätt till en trygg skolmiljö i grundskola samt andra stadiets utbildning, är i Finland lagstadgat.

Både Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 13§ (ss. Lag om elev- och studerandevård 1287/2013) samt Lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 29§ (s. Lag om grundläggande utbildning 628/1998), beskriver tydligt hur en elevhälsoplan bör finnas utarbetad vid läroanstalten för att trygga barnets psykiska, fysiska och sociala välbefinnande. Läroanstalterna har även en skyldighet att regelbundet utvärdera och utveckla denna plan i samråd med läroanstaltens personal, studerande och deras vårdnadshavare. Elevhälsoplanen behöver nödvändigtvis ej vara specifikt utarbetad för en enskild skola, eftersom fler skolor kan följa samma elevhälsoplan. Grunden för vad elevhälsoplanen bör innehålla, vilka resurser som bör finnas till godo samt hur denna plan utvärderas är den samma, men det mer specifika innehållet kan utarbetas utgående från läroanstaltens resurser. Dessa lagstadgade ramar och grunder för elevhälsoplanen är utarbetade av utbildningsstyrelsen. (Utbildningsstyrelsen, 2020) Alla skolor bör i sin elevhälsoplan även införa en plan för mobbningsförebyggande arbete. Planen bör innefatta direktiv och åtgärder för att skydda elever mot våld, mobbning och trakasserier. Skolorna har även en skyldighet att genomföra och kontinuerligt följa upp dessa planer. (Utbildningsstyrelsen, 2020)

Både skolans elevhälsoplan och planen för mobbningsförebyggande arbete bör innehålla direktiv om samarbete mellan skola och hem samt andra aktörer kring barnet. All den lagstiftning som styr elevens välmående, skoltrivsel och mobbningsförebyggande arbete understryker ett gott samarbete mellan verksamhet och vårdnadshavare (Utbildningsstyrelsen, 2020).

Vad gäller det mobbningsförebyggande arbetet i skolan, kan vi sammanfatta det som ett arbete som kräver stora resurser, ett välfungerande samarbete och ett gemensamt ansvar mellan skolans personal, elever och hemmen.

4.4.1 Kiva skola

Kiva skola är ett av åtgärdsprogrammen som utformats som ett mobbningsförebyggande program att följas i skolor som en del av det lagstadgade hälsofrämjande arbetet. Kiva skola har utvecklats vid Åbo universitet och används i dagens datum vid över 900 finländska skolor. Programmet har även spridit sig internationellt och används i över 20 andra länder. Ett flertal publicerade forskningar påvisar att åtgärdsprogrammet Kiva Skola är ett av de effektivaste åtgärdsprogrammen som idag finns utarbetade. Kiva Skolas arbete är

genomsnittligt och vem som helst kan ta del av den forskning som gjorts kring dess effekter. Målsättningarna för denna åtgärdsplan är tydliga; förebygga mobbning, effektivt ingripande i mobbningsituationer och en kontinuerlig uppföljning av arbetet. (Kiva-skola) Målsättningarna fyller även de lagstadgade kraven för en elevhälsoplan och ett mobbningsförebyggande arbete vid skolor och läroanstalter. Lag om elev- och studerandevård 1287/2013, 13§ (ss. Lag om elev- och studerandevård 1287/2013), Lag om grundläggande utbildning 628/1998, 29§ (s. Lag om grundläggande utbildning 628/1998)

Kiva Skola har även publicerat material för vårdnadshavare för att ge en bättre insyn i hur det mobbningsförebyggande arbetet i skolan i praktiken fungerar. Materialet finns i form av en handbok för föräldrar. Utöver information kring det mobbningsförebyggande arbetet kan vårdnadshavare, med hjälp av handboken få mer kunskap i mobbningen som fenomen samt hur man som vårdnadshavare kan stöda sitt barn i en mobbningsituation. (Kiva-skola, 2009)

4.4.2 AMP 13 och Helsingfors stad

AMP 13 Helsingforsstad antimobbingsprogram som innehåller 13 åtgärder för att motverka mobbning. Syftet med AMP 13 är att de som berörs av mobbning kan känna igen mobbning och hur man på rätt sätt kan reagera på mobbning. I AMP 13 programmet ingår åtgärder för mobbningsfall. Man har lagt i programmet åtgärder som man kan vid behov lägga till under och efter mobbningsfall. Åtgärderna som hör till AMP 13 programmet utgår på att man följer med hjälp av skolhälsoenkät och välmåendeprofil elevernas välbefinnande, skolorna har egna metoder hur de följer upp elevernas vardag och ork. Med hjälp av svaren från skolhälsoenkäten jobbar man sedan förebyggande för att förhindra skolmobbning på olika sätt. Personalen på skolan får verktyg för att hantera mobbningsituationer och för att stöda elevernas sociala och emotionella färdigheter. Personalen gör tillsammans med eleverna upp regler om hur de kan förebygga mobbning och hur man ingriper i ett tidigt skede i mobbningsituationerna. Enligt åtgärderna i AMP 13 tar man med gruppbildning i verksamheten så att nya elever anpassar sig i miljön och jobbar med det tills eleven har anpassat sig, målet är att eleven skall vara en del av gemenskapen och inte bli utanför. (Helsingfors stad, 2023)

Det skapas digitala responskanaler för läroanstalterna så att alla mobbningsfall skall kunna anmälas, läroanstalterna behöver också dokumentera hur mobbningsituationerna reds ut. Man utser ansvarspersoner i skolan som ansvarar för åtgärder som förebygger och ingriper mot mobbning. Man använder medling som hjälp att reda ut mobbningsituationer. Skolan kan också utse en trygg vuxen stödperson för mobbningsoffret som hjälper och stöder för att mobbningsoffret skall kunna gå vidare. Då mobbningsituationen har pågått längre tid kan man behöva ta hjälp av utomstående för att se situationen ur en annan synvinkel och lösa problemet. Mobbningsituationerna löser man tillsammans, man ordnar utbildningar till stöd- och tutorsstuderande. (Helsingfors stad, 2023)

4.5 Skillnader och likheter mellan skolans och eftermiddagsverksamhets mobbningsförebyggande arbete

Man kan nu sammanfattat konstatera att det mobbningsförebyggande arbetet i både eftermiddagsverksamhet och skola i grunden styrs av samma lagstiftning och föreskrifter. Ett aktivt förebyggande arbete och en tydlig handlingsplan vid mobbningsituationer krävs av båda verksamheterna. Det gemensamma ansvaret för ett mobbningsförebyggande arbete och en trygg miljö genomsyrar båda verksamheternas arbetssätt. Som i tidigare kapitel framkommer, följer både skola och eftermiddagsverksamhet i dagsläge samma åtgärdsplaner för det mobbningsförebyggande arbetet. Ett flertal av de punkter ur tidigare nämnda åtgärdsplanerna, Kiva skola och AMP 13, går ej att implementera i eftermiddagsverksamheten eftersom de är utformade utgående från skolans resurser och behov. Vi kan alltså konstatera att detta är både en likhet och en skillnad i hur det mobbningsförebyggande arbetet i praktiken fungerar.

Trots dessa likheter i skolans och eftermiddagsverksamhetens mobbningsförebyggande arbete finns det stora skillnader i hur man i praktiken arbetar kring dessa frågor. De största synliga skillnaderna kan ses i det praktiska arbetets struktur, de resurser som verksamheterna har till förfogande samt i utbildningen hos verksamhetsledarna. Med verksamhetsledare menar vi skolans personal, elevvård och personalen på eftermiddagsverksamheten.

I enlighet med lagen om grundläggande utbildning 628/1998 skall det med beaktande av hur verksamheten är ordnad, finnas ett tillräckligt antal yrkeskunniga ledare (s. Lag om grundläggande utbildning 628/1998). Dock saknas direktiv för hur personaldimensionering

och eftermiddagsverksamhetens gruppstorlek i praktiken skall tas i beaktande. Utbildningsstyrelsen uppmanar kommunerna att i sin verksamhetsplan för eftermiddagsverksamheten ta upp frågor kring personalresurser och gruppstorlek. (Utbildningsstyrelsen, 2011)

För lärare inom grundutbildning finns ingen lagstadgad personaldimensionering. Vad gäller elevvårdens dimensionering finns det dock lagstadgade direktiv och rekommendationer. Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 kap 2, 9a§ (ss. Lag om elev- och studerandevård 1287/2013)Lagstiftningen om skolans, elevvårdens och eftermiddagsverksamhetens utbildningskrav är dock tydlig och lagstadgad. Här kan man se stora skillnader i utbildningskraven. Förordning om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet 986/1998 beskriver eftermiddagsverksamhets ledarens utbildningskrav, vilken är en lägre än de krav som vi kan se hos elevvårdens och läraren. Dessa skillnader är dock förståeliga, med tanke på stora skillnader i arbetsuppgifter. Dock har alla dessa personer med olika utbildningskrav ett likvärdigt ansvar vad gäller det mobbningsförebyggande arbetet. (s. Förordning om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet 986/1998)

I sin enkelhet skulle eftermiddagsverksamheten kunna ses som en förlängning på barnets skoldag. Dock stämmer inte detta. Under skoldagen har skolan ett ansvar för eleven att trygga dennes tillvaro i skolan, i samarbete med barnets vårdnadshavare. Under eftermiddagsverksamheten ligger ansvaret för barnet hos verksamhetsproducenten i samarbete med vårdnadshavaren. Både skola och eftermiddagsverksamheten har en lagstadgad skyldighet till ett gott samarbete mellan verksamhet, skola och hem.

Den röda tråd som kan ses genom hela barnets verksamhets dag, från skola till eftermiddagsverksamhet och vidare hem, är vårdnadshavarens ansvar för sitt barn. Vårdnadshavarens preliminära ansvar för barnet överlappar även övergångsskedena under barnets verksamhetsdag, det vill säga tiden innan skoldagen börjar, tiden mellan skoldagens slut och att eftermiddagsverksamheten börjar och tiden efter att eftermiddagsverksamheten slutar.

Vårdnadshavarens ansvar och samarbete kan ses som en viktig gemensam faktor när man pratar om likheter mellan skolans och eftermiddagsverksamhetens mobbningsförebyggande arbete. Tidigare forskning påvisar vikten av ett aktivt, närvarande

föräldraskap för att förebygga mobbning. För att sammansvetsa det mobbningsförebyggande arbetet i skola, eftermiddagsverksamhet och hem krävs tillräcklig information och ett gott samarbete. Genom att stärka samarbetet och genom en öppen dialog mellan verksamheterna och hemmen skulle det mobbningsförebyggande arbetet kunna stärkas och smidiggöras.

5 Tidigare forskning om vårdnadshavares medverkan

Det finns en stor mängd tidigare forskning om; mobbning, mobbnings inverkan på barns psykiska och fysiska välmående, barndomens mobbningsupplevelsers inverkan för vuxenlivet samt mobbnings inverkar på skolgång och motivation. Med tanke på alla allvarliga individuella och samhälleliga påföljder mobbning medför, är mobbningsförebyggande arbete fundamentalt. (Dieter & Suzet, 2015).

Det finns även rikligt med forskning om mobbningsförebyggande arbete samt dess planer ur både elev och lärarperspektiv. Många av dem som producerar tjänster eller planer för ett mobbningsförebyggande arbete har producerat material som riktas direkt till vårdnadshavarna. Materialet innehåller stöd och råd för föräldrar att vidare kunna stöda sitt barn i en mobbningsituation. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2023) Den röda tråden i dessa material är föräldrarnas ansvar att stötta barnet genom att lyssna samt vara närvarande och intresserade av sina barn. Föräldrarna uppmuntras till att arbeta med att stärka barnets självförtroende och empatiförmåga. Föräldrarna uppmuntras även till ett gott samarbete med skolan för att skapa ett välfungerande nätverk som stödjer det mobbningsförebyggande arbetet (Salmivalli & Kaukiainen, 2009).

5.1 Vårdnadshavarens roll

Enligt forskare har föräldrar en markant roll i barnens socialisering och bör således medtagas i förebyggandet av mobbning (Yanhong;Espelage;Polanin;& Sung Hong, 2019). Föräldrarna känner sina barn och har en uppfattning om hur man bäst tar itu saker med dem. Föräldrar har ett starkt inflytande på sina barn och därför har samarbete mellan dem och personalen en viktig roll i motverkande av mobbning. En genomgång av innehållet på 44 olika antimobbingsplaner, påvisar att medtagande av föräldrar genom utbildning och möten, utgör ett viktigt element för en lyckad antimobbingsplan (van

Niejenhaus;Huitsing;& Veenstra, 2019). Heikki Turkka, projektchef i Stationens barn anser att föräldrarnas roll i mobbningsförebyggande arbete är att stödja barnet. Enligt Turkka borde skolorna se föräldrarna som medfostrare och ta med dem i arbetet i en mycket tidigare fas än vad man gör i nuläget. (2021, s. 32.) Även Walter och Roberts tar upp samma problematik: Föräldrarna känner att de blir inbjudna först när något negativt händer. När deras barn har strulat till det eller betet sig dåligt. (2007, s. 29.) Enligt en svensk undersökning om mobbningsförebyggande arbete på fritidshem, ansåg personalen att medtagandet av vårdnadshavare skapade en tryggare stämning i gruppen (Suskić, 2016, s. 26.) Hurme och Kyllönen styrker fritidspersonalens utlåtande om att medtagande av föräldrar minskar negativa gruppfenomen (2014, s. 138.) Från ett mobbningsförebyggande perspektiv är det viktigt att eftermiddagsverksamheten och vårdnadshavarna framför samma budskap. Eftermiddagsverksamheten och vårdnadshavarna bör sträva efter enhällighet när det kommer till förebyggande av mobbning samt vilka åtgärder används för att få slut på det. Det är viktigt att parterna kommunicerar öppet samt delar med sig av informationen om eventuell mobbning (van Niejenhaus;Huitsing;& Veenstra, 2019). Ett sätt att komma fram till enhällighet är att skapa föräldrasamordningsgrupper, där personal och vårdnadshavare samarbetar för att skapa en gemensam värdegrund. Fritidspersonalen ansåg att föräldramöten, där både barn och föräldrar kunde delta samt lära känna varandra, skulle kunna leda till en bra stämning i gruppen samt ökad förståelse för diversitet. (Suskić, 2016, s. 26.) Hurme & Kyllönen understryker likaså, vikten av vänskap mellan föräldrarna, när konfliktsituationer uppstår (2014, s. 126.) Det är essentiellt att ta med föräldern som en likvärdig partner, när man försöker lösa situationen (Walter, 2016, s. 216.) Ett exempel på medtagande av vårdnadshavare, som använts i fritidshem, är att föräldrar kommit dit och föreläst om sitt barns funktionsnedsättning (Suskić, 2016, s. 26.)

Enligt undersökningar är det vanligare att barn berättar om mobbning för föräldrar än lärare (van Niejenhaus;Huitsing;& Veenstra, 2019). Eleverna känner att det är lättare att berätta för en kompis eller vårdnadshavare och enligt skolundersökningar är det endast en fjärdedel som berättar om mobbning för lärare (Pöyhönen, 2021, ss. 172-173).

Däremot är föräldrar ofta omedvetna om att deras barn mobbar andra. (van Niejenhaus;Huitsing;& Veenstra, 2019). Forskning påvisar att även om föräldrar oftast har en bra förståelse för vad mobbning innebär, är det vanligt att de underskattar sina egna barns inblandning i mobbning oavsett om barnet är mobbare eller offer.

(Yuanhong;Espelage;Polanin;& Sung Hong, 2019). Av dessa anledningar vinner alla på att

man kommunicerar öppet mellan hem och skola. (van Niejenhaus;Huitsing;& Veenstra, 2019).

Det finns mycket bevis på att vårdnadshavares medtagande är viktigt och har en positiv inverkan på mobbningsförebyggande arbete. Däremot finns det knappt med forskning om hur man får med föräldrarna. Skolverket i Sverige föreslår att man skapar dialog med vårdnadshavare genom att bjuda in dem till enskilda samtal, gemensamt fika med andra föräldrar eller öppet hus i verksamheten. En öppen dialog i sig ger möjligheten för vårdnadshavare att dela med sig av sina kunskaper och erfarenheter av sitt barn samt allmän information om saker som kan påverka situationen på fritidshemmet. (Skolverket, 2014, s. 39.) Detta stöder tanken som redan i början av kapitlet kom upp, om att man behöver ha en dialog med vårdnadshavarna redan innan något negativt händer.

5.2 Vad kan vårdnadshavarna själva göra

Vad gäller tidigare forskning ur föräldraperspektiv bör vi eventuellt se närmare på ämnet föräldraskap och stärkandet av barnets empatiförmåga för att få svar på forskningsfrågan. Detta är även relevant ur uppdragsgivarens perspektiv, eftersom målsättningen är att engagera föräldrar till ett mobbningsförebyggande arbete i samarbete med eftermiddagsverksamheten.

Genom att professionella stöder ett fungerande föräldraskap och ger kunskap och verktyg till föräldrarna, kan dessa genom att stärka barnets självförtroende och empatiförmåga påverka det mobbningsförebyggande arbetet i verksamhet utanför hemmet. När vi ser på det mobbningsförebyggande arbetet ur detta perspektiv kan vi även finna mer tidigare forskning. Den tidigare forskningen styrker även det påståendet att socioemotionella färdigheter och en stark empatiförmåga förebygger mobbning. (Stoor-Grenner & Kirves, 2010) Det visar sig att barn som mobbar oftare har oengagerade och känslolösa föräldrar, än de barn som inte mobbar. (Yuanhong;Espelage;Polanin;& Sung Hong, 2019)

Även ur det aktiva och närvarande föräldraperspektivets synvinkel kan man se forskning som styrker vikten i just ett aktivt och närvarande föräldraskap och vilken betydelse som föräldraskapet har för barnets skolgång och välmående. Den tidigare Covid-pandemin erbjöd forskare nya möjligheter till forskning kring föräldraskapets betydelse för motivationen för skolgången hos barnen, eftersom familjernas struktur ändrades och en

stor del av eleverna övergick till distansundervisning. Trots att ansvaret för lärandet förblev hos skolorna under distansundervisningen, kunde man konstatera att de barn vars föräldrar aktivt uppmuntrade och var närvarande presterade bättre. (Mäkinen, 2020) Trots att man i detta arbete inte granskar barnets akademiska prestationer eller skolfrånvaro, kan man ur denna typ av forskning se betydelsen av ett aktivt och närvarande föräldraskap.

6 Metod

Detta funktionella examensarbete utgick ifrån Lean Startup metoden. Lean Startup är ett interaktivt sätt att skapa och förbättra en produkt. Med hjälp av metoden strävar man till att skapa och förbättra en produkt utgående från kundens behov. Produkten som skapas gynnar både kund och verksamhet. Genom att använda metoden i skapandeprocessen löper verksamheten mindre risk för att drabbas ekonomisk negativt, eftersom produkten utgår från kundens behov. Man löper alltså mindre risk för att skapa material som kunden inte har någon användning av. Produkten som skapas genomgår så kallade responsloopar, med vilka skaparen har möjlighet till justeringar för att motsvara kundens behov. (Ries, 2011, s. 63)

Uppdragsgivaren hade gett oss en beställning på ett arbete i form av en broschyr, med vilken de önskade informera vårdnadshavare om verksamheten och dess arbete. En idé och ett behov fanns alltså klart för oss i början av detta arbete. Utgående från detta, samlade vi material för att bekanta oss med målgruppen och temat. Insamlade material bestod av tidigare forskning och litteratur samt vidare diskussion med uppdragsgivaren. Vi använde detta material och uppdragsgivarens riktlinjer för att skapa en produktprototyp. Produktprototypen genomgick en responsloop i form av en enkätundersökning och intervjuer med utarbetad målgrupp. Vi kunde göra ändringar i produktprototypen för att motsvara målgruppens behov, utan att dessa ändringar stred emot uppdragsgivarens direktiv. Utgående från responsen kunde vi även se behov att ytterligare material för att stöda den ursprungliga produktprototypen.

Den första versionen av en produkt kallas MVP, Minimum Viable Product. Den innehåller enbart de element som ses som nödvändiga ur verksamhetens synvinkel och för att kunna avgöra produktens fortsatta utvecklingsriktning. Produktutvecklingen med hjälp av Lean startup metoden bygger på en kontinuerlig cykel bestående av tre steg, bygg, mät och lär.

Cykeln börjar alltid med en idé på vilken man bygger sin MVP-version. Efter lansering genomgår produkten en mätning. Meningen med mätningen är att få respons på produktens lönsamhet och överensstämmelse med kundens behov. Mätningen sker genom att analysera respons. Mätningen kan se ut på olika sätt beroende på behovet. Efter mätningen av produktens lönsamhet, lär sig skaparen av den data man samlat in för att avgöra produktprocessens riktning. En av principerna med Lean startup metoden är ett kontinuerligt lärande utgående från den data man får. (Ries, 2011, ss. 63-65)

Efter insamlade data och de justeringar vi gjorde i produktprototypen samlade vi ytterligare information och material för att skapa en ny produktprototyp för vidare mätning. Den ursprungliga produktprototypen har gått en responsloop, som utarbetats för att på bästa möjliga sätt motsvara kundens, i vårt fall vårdnadshavarnas, behov. Ur verksamhetens, det vill säga uppdragsgivarens, synvinkel har även produkten gått en lyckad responsloop. Uppdragsgivaren har möjlighet att vid behov ytterligare göra en responsloop på egen hand, utgående från det man byggt, mätt och lärt under den första responsloopen. Uppdragsgivaren har fått nödvändig information för att på egen hand kunna göra beslut kring vilken riktning de önskar styra produkten för att göra den mer användbar för den egna målgruppen. Utöver den första produktprototypen har vi även skapat ett tilläggsmaterial under responsloopenas lärande-del, vilken inte har genomgått en egen responsloop. Materialet grundar sig dock starkt på den data vi utvunnit genom denna process och kan rekommendera att uppdragsgivaren gör en egen mätning av detta material för att omforma detta att svara på verksamhetens behov.

Efter mätningen av produktens lönsamhet, lär sig skaparen av den data man samlat in för att avgöra produktprocessens riktning. En av principerna med Lean startup metoden är ett kontinuerligt lärande utgående från den data man får. (Ries, 2011, s. 65)

6.1 Funktionellt arbete

Funktionellt arbete har en forskningsgrund och är ett alternativ till arbeten som är skrivna utgående från undersökningsmetoder. Material som samlats in via källor, tidigare forskning och andra forskningsmaterial, har vi skrivit in i det funktionella arbetet så att vi på yrkesmässigt syftar till lösningar i argumenten. Funktionella arbetens syfte beror på vad man skall utveckla och vilket mål man skall nå med arbetet. Produkten kan vara en handbok, broschyr eller manual beroende på vad behovet är yrkesmässigt. Metoden i

funktionellt arbete kräver ett visuellt genomförande av analytiskt arbete, man upprepar arbetsprocessen ett antal gånger och uppmärksammar processen visuellt. (Vilkka, 2021, ss. 31-34) Trots att ett funktionellt examensarbete inte är ett renodlat forskningsarbete bör den ha en stark teorigrund eftersom det är ett utvecklingsarbete med forskningsgrund. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 25-34) Det arbete vi gjort fyller kriterierna för ett funktionellt examensarbete utgående från ovannämnd beskrivning.

6.2 Datainsamling

Som vi redan tidigare konstaterat, är mobbning och mobbningsförebyggande arbete ett aktuellt ämne och en viktig fråga att lyfta upp. Trots detta fanns det en del svårigheter att finna relevant litteratur utgående just vår frågeställning, i de databaser vi använt. Svårigheter fanns även i att finna relevant litteratur som behandlar mobbningsförebyggande arbete utgående från eftermiddagsverksamheten i Finland. Det vi även upplevde som viktigt i datainsamlingen var att hålla fokus på frågeställning och målgrupp. För att uppnå önskat mål är en regelbunden utvärdering och gränsdragning viktig. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 150–154) Trots att litteraturen inte till fullo motsvarar det vi önskade hitta med vår sökning, stöder alla artiklar och övrig litteratur varandra på ett tillräckligt pålitligt sätt för att möta våra behov. För att få fram tillräckligt med material krävdes en genomgång ett stort antal källor, varav flera endast innehöll föga information om just vårdnadshavares deltagande och engagerande i mobbningsförebyggande arbete.

Utöver den sekundärdata som vi samlar in genom dessa artiklar och övrig litteratur, önskade vi även samla in primärdata. Den första målsättningen var att samla in nödvändiga primärdata med hjälp av en enkätundersökning, men man valde även att göra en samtidig intervjuundersökning för att komplettera den data man ville åt. Enkäten, intervjuguiden samt medföljande information finns bifogat som bilaga nummer ett och två.

Genom enkätundersökning kan man studera olika fenomen och finna svar på problem. Enkätundersökningar lyder oftast under kategorin kvantitativa studier eftersom svaren lätt går att kvantifiera för att sen mätas och användas för att testa en teori. Enkätundersökning går dock att användas även i en kvalitativ studie beroende på det sätt den är utformad och vilken data man önskar få. Enkätundersökningar har dock en del begränsningar, med tanke på den data man vill åt. Frågorna behöver ha en grund i den teori och material som från tidigare framkommit. Detta betyder att det kan vara svårt att finna något nytt i det material som skaffas genom denna typ av datainsamling. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 126–127) Den enkätundersökningen vi skapade innehöll enbart öppna frågor eftersom målsättningen med önskade primärdata var att komma åt vårdnadshavarnas tankar och önskemål.

Styrkan med intervju i jämförelse med en enkätundersökning är flexibilitet. Intervjuaren har möjlighet att repetera frågan, tydliggöra och korrigera missförstånd. Intervjuaren kan ändra ordningsföljden på frågeställningen om detta ses som nödvändigt. Intervjuer är dessutom ett mer inkluderande alternativ med tanke på exempelvis läs- och skrivsvårigheter eller andra svårigheter med att uttrycka sig på ett tillräckligt sätt. Under en intervju har intervjuaren även möjlighet att göra övriga observationer. Dock bör man ta i beaktande hur dessa observationer redogörs i arbetet. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 123–125) Inga övriga observationer har tagits till vara på något sätt i detta arbete. De intervjuade ställdes samma frågor som de som besvarat enkätundersökningen. Dock hade man möjlighet att tydliggöra frågeställningen med de som blivit intervjuade.

Den data man samlade in genom enkät och intervjuer bestod av 6 svarandes subjektiva tankar kring ämnet mobbning och mobbningsförebyggande arbete. Vid såväl kvalitativ som kvantitativ forskning, dyker frågeställningen upp, om den mängd data som samlats kan ses som tillräcklig för att arbetet skall ses som vetenskapligt och representativt. Datasamlingens omfattning har en koppling till forskningens syfte och behov. Vad gäller datasamlingens storlek, i synnerhet vad gäller ett examensarbete vars syfte är att påvisa studerandes kompetens inom det egna arbetsfältet, har datasamlingens omfattning mindre betydelse än det samlade materialets kvalitet och hållbarhet kopplat till arbetets syfte och mål. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 142–145)

Meningen med detta arbete var inte att producera något statistiskt generaliserbart att få en uppfattning, beskriva och ge en teoretisk meningsfull tolkning av ett fenomen. Därav är insamlad data samt insamlingsmetoden, tillräckligt för att täcka både syfte och målsättning.

6.3 Urval

Vi hade som mål att hitta källor som behandlar mobbningsförebyggande arbete, vårdnadshavare och eftermiddagsverksamhet. Detta kom att begränsa oss på två markanta sätt och orsakade kluvenhet. Det fanns föga material som svarade på dessa krav. Positiva utgången var att man inte behövde använda mer avancerade sökningar eller fler sökord, vilket i sig underlättade avgränsningen. Det man kan se som en utmaning var att den föga mängden material, lockade till medtagande av närliggande information som saknade direkt koppling till själva forskningsfrågan. Då vi sökte på orden; mobbning, förebyggande, föräldrar och eftermiddagsverksamhet, fick vi få relevanta resultat. Därmed utelämnade vi eftermiddagsverksamhet samt sökte på både engelska och finska, vilket ledde till fler källor, men endast få av dem hade relevant innehåll. Vi beslöt oss för att även inkludera material som behandlar det mobbningsförebyggande arbetet i skolor och andra länders eftermiddagsverksamhet. Detta för att få ihop tillräckligt med material för att

överhuvudtaget kunna skapa en trovärdig teoribas och något att spegla det material som skapades med hjälp av enkätstudie och intervjuer på. På detta sätt kom vi även åt material som behandlar det mobbningsförebyggande arbetet och vårdnadshavarnas ansvar, för att analysera detta och jämföra detta med det nyskapade materialet. Under hela arbetet har vi gått en balansgång mellan att ha mindre material med stark koppling till ämnet och ha mer material med en svag koppling till ämnet.

Materialet som behandlar mobbning begränsades enbart genom att fokusera på relevant litteratur mellan åren 2009–2021. För att inte ge bilden om att arbetet behandlar mobbning utan klargöra att det är det förebyggande arbetet som ligger i fokus, ville man enbart få fram relevant information om vad mobbning är och hur det framkommer i dagens datum.

De litterära delar som behandlar lagstiftning och förordningar har ej begränsats på något sätt eftersom de är relevanta i alla sammanhang.

Det första urvalet för enkätundersökningen gjordes genom att rikta förfrågan om intresse till vårdnadshavare vars barn deltar i Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamhet. Detta urval gjordes med tanke på att Barnavårdsföreningens vårdnadshavare är målgruppen för det material som skapats i detta arbete. På grund av bristande intresse för deltagande från den preliminära målgruppen gjordes ytterligare urval. Urvalet gjordes genom att fokusera på målgruppen vårdnadshavare med barn i åk 1–2 vars barn deltar i eftermiddagsverksamheter, där den närliggande skolan använder sig av åtgärdsprogrammet Kiva-skola. Urvalen gjordes för att motsvara den preliminära målgruppen, så bra som möjligt.

Informationen som deltagarna fick klargjorde att undersökningen sker anonymt samt att vårdnadshavarnas persondata behandlas konfidentiellt och ingen information delas ut till tredje part. Informationen och enkätundersökningen delades ut per epost till de vårdnadshavare som visat intresse. Antalet enkäter som delades ut var 30stycken, med bifogad information om studie och sekretess. På grund av ett lågt antal svarande gjordes beslutet att samla in ytterligare data genom intervjuer. Epost skickades ut till dem som visat intresse för att besvara enkätundersökningen om att det nu tillkommit en möjlighet att besvara samma frågor genom en intervju. Man lyckades få in tillräckligt många svar för att kunna analysera dessa och jämföra med tidigare insamlade data.

6.4 Forskningsetik

Innan man inleder någon typ av forskning bör man ta hänsyn till etiken och fråga sig på för vem görs studien och vem betjänar den, är ämnet nödvändigt att forska i? (Hirsijärvi;Remes;& Sajavaara, 2004, ss. 24-26) Inom socialvetenskapen granskas människolivets olika former och etiken har en central del i dess forskning. Därför är det viktigt att redan i planeringsfasen av arbetet ta hänsyn till etiska frågor. (Viinamäki & Saari, 2007, s. 17) Med tanke på ämnets aktualitet fanns det dock en stark grund att forska vidare inom mobbning och mobbningsförebyggande arbete, trots att ett flertal studier och arbeten finns gjorda kring detta tema. Mobbning är dock ett ytterst känsligt ämne. I och med att vi ville åt information som kan kännas som väldigt personlig och väcka tankar och frågor hos testgruppen, gjordes ett ytterst grundligt förarbete med intervjuguide och enkät för att dessa skulle vara av god kvalitet. De som utför ett arbete med forskningsgrund har ett ansvar att följa forskningsetikens riktlinjer. (Finlands akademi, 2023)

Den som utför ett forskningsarbete har även ett ansvar för de personer som deltar i studien. Forskaren har ett ansvar att tydliggöra studiens syfte, mål, metoder och eventuella risker på ett tillräckligt tydligt sätt. Deltagande i en forskning är alltid frivilligt och kan avbrytas i vilket skede av studien som helst. Studien är konfidentiell och material som samlats under forskningen skall aldrig användas i något annat syfte än det ursprungliga. Trots att deltagande skulle ge sitt samtycke till att dennes uppgifter skulle ut låtas åt en tredje part, är detta inte rekommenderat. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 221-234) Den etiska utgångspunkten för forskningen är att man respekterar deltagarna och deras rättigheter (Viinamäki & Saari, 2007, s. 18). Det är viktigt att ställa sig frågan, vem forskningen betjänar (Viinamäki & Saari, 2007, s. 24)? Lika viktigt är granskandet av perspektivet man har på arbetet. Vilka val har man gjort i och med formuleringen av forskningsfrågan? (Viinamäki & Saari, 2007, s. 18). Vår forskningsfråga utgår från uppdragsgivarens behov, vilket innebär att perspektivet i första hand inte är vårdnadshavarnas, i detta fall deltagarna i undersökningen. Detta betyder dock inte, att de inte kan ha nytta av informationen som produceras. Men vid kritisk granskning kan man upptäcka att vårdnadshavarna till viss del blivit ett objekt i detta arbete och dess forskningsfråga. Forskningsfrågan kan uppfattas som att vårdnadshavarna är oengagerade, vilket man inte hade som utgångspunkt. Lika väl skulle man kunna fråga hur personalen borde arbeta, för att vårdnadshavarna skulle känna sig mer välkomna att delta i arbetet.

Alla deltagare i denna studie har varit vuxna. Enkätundersökningen och botten för intervjuerna har inte granskats av den etiska nämnden och ej genomgått någon etisk prövning. Dock följer dessa god praxis. Alla deltagare har delgivits tillräcklig information om studien. De personer som valt att delta i intervjuer har informerats om innehåll och tid för intervjuerna i god tid för att undvika oklarheter. Bifogat som bilagor i detta arbete finns enkät, intervjuguide samt dokument med information om samtycke och sekretess, som alla deltagare fått ta del av.

6.5 Analysmetod

Vi gjorde en analys av materialet som samlades in för att kunna sammanfatta innehållet till en mindre helhet. Syftet med analys är att vi skall kunna hantera och förstå ett bredare innehåll. Vi analyserar materialet genom att noga ange och gruppera innehållet genom skrivprocessen. (Vilkka, 2021, ss. 31-34) Den sekundärdata som samlades in genom artiklar och övrig litteratur genomsöktes för att formulera relevanta teman, kategorier och för att se samband. Gemensamma teman för det material som vi använt oss av är mobbning, mobbningsförebyggande arbete och vårdnadshavarnas roll i det mobbningsförebyggande arbetet. Den analysmetod vi använt oss av för att analysera tidigare forskning och litteratur är teoristyrd, vilket innebär att teori och tidigare kunskap har styrt vår litteratursökning och analysen av den men att materialet ur datainsamlingen tidvis haft en större betydelse i vilken riktning man styrt arbetet. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 207-219) Vid en teoristyrd analysmetod varierar alltså den använda teorins och tidigare kunskapens vikt med den nya data som framkommer. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 188-197)

Genom enkätundersökningen och intervjuerna kunde ingen sådan data fås som skulle kunna representeras av siffror eller på något annat sätt gå att omvandla till siffror eller rangordnas på något annat sätt. Enkätundersökningen var i sin helhet en kvalitativ undersökning och innehöll enbart svarandes subjektiva tankar genom öppna frågor. Vi har analyserat innehållet i responsen genom att ta vara på nyckelord och tankar som framkommer frekvent. Dessa har sedan jämförts med tidigare införskaffade sekundärdata för att börja skapandeprocessen av material.

6.6 Tillförlitlighet

Forskningsarbetets tillförlitlighet grundar sig på ett flertal punkter. Dessutom varierar synen på tillförlitligheten till en del, beroende på vilken typ av forskningsarbete som gjorts samt vilka referensramar man använder för att mäta tillförlitligheten. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 236) En lyckad datainsamling är även viktig för att kunna avgöra arbetets tillförlitlighet. En utförlig rapport bör finnas där skribenterna redogör på vilket sätt data samlats in samt hur den analyserats och använts. Det är även viktigt att redogöra under vilken tid studien har pågått. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 244-246). Den största del av det material som vi använt oss av i detta arbete är referensgranskat. Det material i form av nyhetsartiklar och handböcker stöder det som framkommer i den referensgranskade litteraturen. Vi valde att redogöra för datainsamling och analys i egna kapitel för att tydliggöra detta för läsaren. Arbetes tidsram finns även tydligt beskriven i de delar av arbetet som beskriver arbetsprocessen.

Detta arbete var ett funktionellt forskningsarbete och den studie som gjorts för att skapa materialet till det funktionella arbetet var ett kvalitativt arbete. I metodlitteraturen behandlas de olika forskningsmetodernas tillförlitlighet oftast genom att granska validitet och reliabilitet, det vill säga forskningen ger det den utlovar och att testresultatet går att upprepa. Dessa används dock oftast vid mätning av ett kvantitativt arbetes tillförlitlighet och kan vara svåra att implementera vid mätning av ett kvalitativt arbete. I stället rekommenderas begreppet tillförlitlighet när man diskuterar ett kvalitativt arbete och dess validitet. När man granskar ett forskningsarbete bör man dock granska arbetets helhet och innehållets koherens, det vill säga konsekvens genom hela arbetet samt arbetets transparens. Man kan granska kohorensen och tillförlitligheten av ett arbete genom att granska arbetets olika moment för att se en tydlig mening och sammanhang genom hela processen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 239-244) Denna studie är transparent och vi redogör för hela processen, vilket också höjer validiteten för ett kvalitativt arbete.

Skribenternas eget engagemang i arbetet är viktigt. Det är viktigt att kunna se på vilket sätt processen tillfört något för skribenternas egen professionella utveckling. Om studiens målgrupp var relevant utgående från arbetets slutprodukt samt om syfte och mål stämmer överens med de fynd man gjort och den produkt man skapat. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 244-246) Vi har valt att skriva ett funktionellt examensarbete eftersom arbetsprocessen

var intressant och utmanade. Genom denna arbetsprocess har vi haft möjligheten att utvecklas professionellt, genom att fördjupa oss i ett relevant och intressant ämne. Vi har dessutom haft möjligheten att utveckla en produkt som kommer att stöda det egna arbetsfältet i framtiden. Vad gäller arbetets koherens kan man se ett tydligt sammanhang genom processens gång. Trots att målgruppen för den färdiga produkten inte slutligen var den samma som testgruppen för prototypen, kunde vi genom de urval vi gjort skapa oss en testgrupp som är relevant med tanke på målgruppen.

Samarbetet mellan uppdragsgivare och skribenter bör framkomma. Man bör tydliggöra vilken roll uppdragsgivaren haft för arbetet samt på vilket sätt respons gavs, i vilka skeden av arbetet samt på vilka sätt responsen eventuellt medförde ändringar i arbetet och varför. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 244-246) Samarbetet mellan uppdragsgivaren och oss skribenter framkommer tydligt i de delar av arbetet som beskriver arbetsprocessen. Uppdragsgivaren har getts möjlighet att ta del av arbetet elektroniskt, ge respons på arbetet, samt önskemål om arbetets riktning. Uppdragsgivaren har fått ta del av materialet innan det publiceras offentligt.

En utförlig beskrivning av de etiska aspekterna bör göras för att höja tillförlitligheten i arbetet. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 246) För att tydliggöra de etiska frågorna i detta arbete har vi valt att diskutera dessa i ett eget kapitel. Dessutom kan man genom hela arbetet ta del av de val vi gjort under processen.

7 Intervjuer och frågeformulär riktade till vårdnadshavare

Detta arbete strävade till att besvara frågan; Hur engagerar man vårdnadshavare till att stödja ett mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamheten? På grund av detta var även vårdnadshavarnas perspektiv på det mobbningsförebyggande arbetet viktig. Trots att man med den valda datainsamlingsmetoden enbart har kunnat samla in en liten mängd kvalitativ information kring ämnet, kan denna information ses som mycket värdefull i vidare utvecklingen av det mobbningsförebyggande arbetet.

Utgående från material vi samlat in och analyserat kunde vi sammanställa en botten för enkätundersökning som riktades till vårdnadshavare med barn i åk 1–2, där ett eller fler av familjens barn deltar i eftermiddagsverksamhet. Ytterligare ett urval gjordes för att gruppen av svarande skulle motsvara målgruppen för det material som skulle skapas. Man

valde enbart att skicka frågeformuläret till deltagare i sådan eftermiddagsverksamhet där skolorna i anknytning till eftermiddagsverksamheten använder sig av åtgärdsprogrammet Kiva-skola.

Bifogat till frågeformuläret skickade vi ut information kring grunderna för undersökningen. Vi bifogade även produktprototyp i form av en informativ broschyr som beskriver det åtgärdsprogram som kommer att följas i Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamhet från och med höstterminen 2023. Bifogat till det elektroniska frågeformuläret fanns även information kring samtycke samt på vilket sätt man använder och bevarar personernas uppgifter på ett dataskyddssäkert sätt.

Frågeformuläret behandlade tre områden; allmänna frågor kring mobbning, vårdnadshavarens tankar och kunskap om mobbning, skolans mobbningsförebyggande arbete och föräldrars tankar och upplevelser kring detta, det mobbningsförebyggande arbetet i eftermiddagsverksamheten och föräldrars tankar och önskemål kring detta.

Ytterligare har man bett om att få respons på den informativa broschyr som skapats som en produktprototyp för informationsspridning av det mobbningsförebyggande arbetet i Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamhet. Detta trots att svarande inte nödvändigtvis har någon relation till Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamhet. I denna del önskade man enbart få respons kring broschyrens visuella del, om innehåll och språk tilltalar vårdnadshavare samt vilken form man som vårdnadshavare skulle önska få denna typ av information som tillägg på broschyren.

Frågeformuläret och produktprototypen delades ut elektroniskt till 30 personer. Varav en familj besvarade frågeformuläret elektroniskt. På grund av det låga deltagandet för det elektroniska frågeformuläret beslöt vi att ge möjlighet att besvara samma frågeformulär i form av en intervju. Fem personer deltog i intervjuer. Dessa personer delgavs samma information kring samtycke, dataskyddssäkerhet och bakgrunden till studien. Enkäten som vi skapat användes som intervjuguide. Av de personer som intervjuades ställdes inga följdfrågor utöver de befintliga frågorna. De intervjuade blev ombedda att beskriva sina svar mer fördjupat än vad de skulle ha besvarat dem elektroniskt. Under intervjuerna skedde ingen allmän diskussion, men efter att intervjudelarna hade avslutats diskuterades olika situationer där man upplevt brister i samarbete mellan skola, eftermiddagsverksamhet och hem. Diskussionen skedde på de intervjuades initiativ.

7.1 Resultat - tankar kring mobbning

Alla svaranden kände sig ha en god och tydlig uppfattning kring vad mobbning är. Trots detta svarade alla även att de önskar få mer information kring mobbning. Alla svaranden var även enhetliga med att mobbning är ett relevant ämne att diskutera med tanke på barnets ålder. Allmän information kring mobbning önskade svarande få genom föreläsningar eller videosnuttar. Tre av svarande tillade även att informationen önskas få från den egna verksamhetsenheten.

Vid frågan, om personerna önskade få mer information kring hur de som föräldrar kunde arbeta mobbningsförebyggande, kunde man se en del skillnader i svaren. Som exempel på hur föräldrar kan arbeta mobbningsförebyggande finns utskrivet; öka ditt barns empatiförmåga, stärkt föräldraskap och närvaro. Tre av fem svarande besvarade denna fråga så gott som identiskt. Dessa önskade olika former av tema-föreläsningar där de kunde få praktiska råd och tips. Två av svaranden upplevde att dessa två teman, det vill säga föräldraengagemang och mobbningsförebyggande arbete, ej i praktiken hänger ihop. För att förhindra en ledande diskussion, ställdes inte vidare frågor. Svarande ombads endast utveckla svaren. I diskussionerna efter den officiella intervjun diskuterades svarandes tankar kring mobbning. Två av svarande underströk svårigheterna i att identifiera mobbning hos unga barn. Dessa svarande diskuterade även utmaningarna i föräldraskapet i en väldigt främmande, ombytlig värld, styrd av elektronik och sociala medier. Föräldrarna upplevde utmaningar i att identifiera på vilket sätt de kunde skydda barnen utan att exkludera dem från kompisgemenskapen när barnen använder sociala medier.

7.2 Resultat - tankar kring mobbningsförebyggande arbete i skolan

Den allmänna uppfattningen kring det mobbningsförebyggande arbetet i skolan, var den samma hos alla svaranden. Alla svaranden kände till vilket åtgärdsprogram som används i den skola där barnet deltar, men alla kände att de inte blivit tillräckligt introducerade till vad detta program i praktiken innebär. En av svarande berättade att hen bett om mer information kring det mobbningsförebyggande arbetet i skolan och därefter fått skriftligt material att själva bekanta sig med. Ingen av de andra svaranden hade fått något material. Den allmänna uppfattningen var att informationen är dålig.

Svaren på vilken form av information kring skolans mobbningsförebyggande arbete, som svaranden önskade få, varierade. Dock fanns här en röd tråd att följa. Information som önskades få var bland annat; konkret information kring hur skolan arbetar mobbningsförebyggande, att informationen skulle vara den samma som delges barnen i skolan, information kring hur skolan går till väga i en mobbningsituation. De skillnader som uppkom i svaren gällde skillnader i intresse för vårdnadshavarens egen roll i det mobbningsförebyggande arbetet.

Svarande var eniga i frågan, hur de skulle önska få denna information. Alla svarande önskade information i form av fysiska möten i skolan. Två av svaranden tillade även att ämnet mobbningsförebyggande arbete bör tas upp i skilda forum och ej som en del av ett större möte där andra ärenden diskuteras. De upplevde att detta skulle öka intresset att delta närvarande i möte om agendan för mötet vore tydligt. Två av svaranden, skulle utöver möten, kunna tänka sig videosnuttar som informationskanal.

Alla svarande upplevde att de har dåliga möjligheter att delta i det praktiska mobbningsförebyggande arbetet i skolan. Två av svarande kände att de snabbt får respons från skolan och att de blir hörda av personalen. Dock kände man att den goda kontakten inte leder till några konkreta åtgärder. Alla svarande upplevde sig ha behov och önskemål av ett bättre samarbete kring det mobbningsförebyggande arbetet. Tre av svaranden kunde utveckla sina svar angående hur de skulle önska arbeta mer mobbningsförebyggande. I dessa svar kunde man se en tydlig linje kring hur föräldrarna önskar samarbeta även med andra föräldrar i den egna skolan. Man önskade bland annat möjligheten att diskutera olika fenomen tillsammans med andra föräldrar i den egna skolan. Man önskade umgås med de andra föräldrarna även utanför skoltid, för att skapa nätverk både för sin egen och sina barns skull.

7.3 Resultat - tankar kring mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet

I denna del av intervjun, kunde man se ett stort behov av information ur ett föräldraperspektiv. Alla svaren var så gott som identiska. Ingen av svarande kände till hur den egna eftermiddagsverksamheten arbetar mobbningsförebyggande eller hur verksamhetens handlingsplan ser ut vid en mobbningsituation. Alla svarande kände ett behov av mer information kring verksamhetens arbete. Alla svarande var även enhetliga i

vilken form de skulle önska få informationen. Önskemål fanns om att ordna föräldrakvällar på eftermiddagsverksamheten. Utöver fysiska föräldramöten, kunde fyra av svarande även tänka sig ta emot informationen med hjälp av videosnuttar. Ett önskemål var att ordna öppet hus på verksamheten. Alla svarande önskade dock enhetligt möjligheten till diskussion på plats och ställe, för att informationen skulle vara relevant för deras familj.

Alla svarande upplevde ett behov av en egen handlingsplan för eftermiddagsverksamheten. Tre av svaranden utvecklade detta svar så gott som identiskt. Man upplevde att en egen handlingsplan skulle tydliggöra spelreglerna på eftermiddagsverksamheten, både för barnen och för hemmen. Två av svarande utvecklade spontant sitt svar med att berätta att de inte kände till på vilket sätt skola och eftermiddagsverksamhet samarbetar i frågor kring mobbningsförebyggande arbete och åtgärder vid mobbningsituationer. Dessa två svarande önskade kunna sänka tröskeln mellan skolans och eftermiddagsverksamhetens kommunikation och arbete.

Vid frågan kring övriga tankar om hur man kunde utveckla det mobbningsförebyggande arbetet på eftermiddagsverksamheten, kunde man igen se en tydlig linje mellan svaren. Alla svarande önskade få mer information. Alla svarande önskade förbättra samarbete mellan skola, eftermiddagsverksamhet och hemmen. Alla svaranden önskade ett tätare samarbete med den egna eftermiddagsverksamheten.

7.4 Resultat - Produktprototyp

Svarande gavs möjligheten att ta del av Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamhetsplan om att arbeta fram en egen handlingsplan för det mobbningsförebyggande arbetet samt den broschyr som skapats för att stöda informationspridning. Trots att denna broschyr inte behandlar arbetet hos de svarandes eftermiddagsverksamhet, gav alla respons på både layout och innehåll. Svarande gav respons på broschyrens visuella utformning och språk. Svarande upplevde att en broschyr är ett bra sätt att dela information på.

Över lag var responsen över broschyren positiv. En broschyr upplevdes av alla svaranden som ett bra sätt att ge ut information. Dock önskade alla svarande även tilläggsinformation i någon annan form. Som i tidigare stycke om föräldrars tankar kring det mobbningsförebyggande arbetet i eftermiddagsverksamhet, påpekade även här alla

svaranden att de önskar besöka verksamhetsstället för att diskutera och inverka på arbetet. Två svaranden gav även videosnuttar som ett alternativ för informationsspridning.

7.5 Vårdnadshavarnas övriga tankar

Något som lyftes fram som ett återkommande tema i intervjuer och elektroniska frågeformulär var oron över informationsbristen mellan skola och eftermiddagsverksamhet och därifrån vidare till hemmen. Endast två föräldrar som besvarade var medvetna om hur eftermiddagsverksamhet och skola samarbetar och kommunicerar vid en mobbningsituation. I och med denna diskussion gjorde vi beslutet att kontakta två eftermiddagsverksamheter, för att höra oss för om deras förfarande vid en mobbningsituation. I tidigare diskussion med Barnvårdsföreningen har det framkommit att deras sätt att gå till väga i en sådan situation är att be vårdnadshavarna fylla i samtycke för ett tätare samarbete mellan eftermiddagsverksamhet och skola. Även på de två andra eftermiddagsverksamheterna som vi kontaktade fanns samma tillvägagångssätt med skriftligt samtycke till ett tätare samarbete. Dock fanns det även goda resonemang till detta tillvägagångssätt. I samtal med föreståndare för eftermiddagsverksamhet framkom det att man även medvetet önskar skilja skola och eftermiddagsverksamhet. Ett av dessa argument var att ge barnen möjlighet till färsk sociala interaktioner under eftermiddagsverksamheten. Ett barn som i skolan är väldigt ensamt kanske har en helt annan social balans i eftermiddagsverksamheten där relationerna barnen emellan är en annan. Ett barn som är starkt i leken kanske inte har många vänner i skolan där kraven är andra, men kanske har fler kompisrelationer i eftermiddagsverksamhet.

Hela intervjun genomsyrades av en konstant linje, som var föräldrarnas behov av information om mobbningsförebyggande arbete och intresse till samarbete mellan hem, skola och eftermiddagsverksamhet. Genom att analysera de svar som getts kan vi konstatera att motivation och ett intresse till engagemang finns hos vårdnadshavare. Man kan dock se brister i på vilket sätt detta intresse och engagemang i praktiken kunde ges utformas. Majoriteten av svarande önskade ett gott, tätt samarbete med den egna skolan och den egna verksamhetsenheten. Alla svarande önskade diskutera det förebyggande arbetet och i någon form delta i arbetet kring sina barn. Alla svaranden önskade få praktiska råd och stöd i hur man kunde arbeta mobbningsförebyggande. Trots att informativa

videosnuttar, på fler av punkterna kunde ses som ett alternativ för informationsspridning, kunde man se ett stort intresse av fysiska möten och träffar i den egna enheten. Videosnuttar stöder inte en diskussion, och stöder därmed inte ett engagemang i det praktiska arbetet i samma mån som en föräldrakväll ordnad av den egna verksamheten.

8 Arbetsprocessen

Arbetsprocessen började med att vi tog del av både utbildningens och uppdragsgivarnas målsättningar, förväntningar och beställning. Vi upplevde att utbildningens och uppdragsgivarnas förväntningar skilde sig från varandra och vi behövde hitta en kompromiss i vårt arbete som godkändes av alla parter. I början av arbetsprocessen hade vi inte så mycket teorier och metoder utan baserade arbetets riktning utgående från den egna erfarenhet och information som vi sen tidigare hade till vårt förfogande från utbildningen. För att komplettera det tidigare kunnandet tog vi del av tidigare forskningar vad gäller mobbning och mobbningsförebyggande arbete. Vi bekantade oss med olika teorier och metoder i relation till ett funktionellt examensarbete och beslöt oss för vilka som skulle lämpa sig för det arbete vi önskade göra.

Vi gjorde sökningar om tidigare forskning och övrig litteratur. På grund av den mängd litteratur om ämnet, med tanke på ämnets aktualitet, begränsades material man använde, utgående från sökord som var relevanta för vårt tema. En mer specifik riktning gjordes i arbetet och vi beslöt oss för att arbetets fokus kommer behandla ämnet vårdnadshavarens engagemang att stöda ett mobbningsförebyggande arbete.

Vi bekantade oss med rådande lagstiftning kring det mobbningsförebyggande arbetet och de åtgärdsplaner som i dagens datum finns utformade och i bruk i de finländska skolorna. Vi fördjupade oss i två av dessa åtgärdsprogram, Kiva-skola och AMP 13 eftersom dessa var relevanta utgående från uppdragsgivarens beställning.

Vi intervjuade uppdragsgivarna på Barnvårdsföreningen och elevvårdspersonal vid två skolor som använder sig av åtgärdsprogrammet Kiva-skola för att få en bättre förståelse kring behovet av en åtgärdsplan vid eftermiddagsverksamhet samt vad som behöver tas i beaktande i skapandet av en sådan åtgärdsplan. Intervjun av elevvården slopades till en stor del ur detta arbete eftersom den inte gick i enlighet med arbetets målsättningar och syfte. Arbetets fokus ligger inte i att granska redan befintliga planer för

mobbningsförebyggande arbete i skolan utan i att engagera vårdnadshavare till att stödja ett mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet. Den information vi fick ur denna del av arbetsprocessen var dock relevant för att få en förståelse kring det praktiska mobbningsförebyggande arbetet.

I detta skede kunde vi se stora brister vad gäller tidigare forskning om mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet eftersom den tidigare forskningen fokuserar på mobbning och förebyggande arbete i skolan. Genom att bekanta oss med de befintliga åtgärdsprogrammen kunde vi även där konstatera brister i hur eftermiddagsverksamheten tagits i beaktande i skapandet av dessa program. I intervjuer med elevvården kunde vi se ett behov till ett stort föräldraengagemang och behov av information riktad till föräldrarna gällande det mobbningsförebyggande arbetets inverkan. Detta behov kunde även ses ha sammanhang med den tidigare forskningen. Vi kunde ställa följande hypoteser;

- Ett eget åtgärdsprogram behövs i eftermiddagsverksamheten.
- För ett lyckat mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet krävs föräldraengagemang.
- Föräldrar behöver mer information kring det mobbningsförebyggande arbetet.
- Föräldrar behöver mer kunskap i hur föräldrars närvaro, stark självkänsla och empatiförmåga inverkar på mobbning och det mobbningsförebyggande arbetet.

Utgående från det material och den kunskap vi nu erhöll, kunde vi skapa en produktprototyp, i form av en informativ broschyr om det mobbningsförebyggande arbetet i eftermiddagsverksamhet. Vi utformade en enkätundersökning på basis av den kunskap vi nu hade till förfogande och riktade den till vårdnadshavare med barn i eftermiddagsverksamhet. Frågorna utformades utgående från de hypoteser vi ställt. Enkäten behandlade tre delar; mobbning, mobbningsförebyggande arbete i skolan och mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet. Utöver dessa bad man få respons på den informativa broschyren som skapats som produktprototyp.

Målet med enkätundersökningen var att få en blick över vårdnadshavarnas förståelse och önskemål kring mobbning och ett mobbningsförebyggande arbete. Den preliminära

målgruppen kunde inte nås. Man gjorde nya urval i målgruppen för enkätstudien och skickade enkäten till 30 vårdnadshavare. På grund av enbart en svarande på enkätundersökningen, gjordes beslutet att komplettera materialet med hjälp av intervjuer. Ytterligare fem vårdnadshavare intervjuades. Intervjuguiden som användes var den samma som den enkät som skickats ut. Svaren konstaterades gå hand i hand med tidigare gjorda hypoteser.

Utgående från intervjuerna och all den tidigare kunskap vi hade samlat till oss, kunde vi nu konstatera vikten av informationsspridning. Vi kunde även, utgående från de svar vi samlat från intervjuerna, konstatera att föräldrar önskar få mer kunskap kring mobbning och stöd i hur de kunde arbeta mobbningsförebyggande i samarbete med eftermiddagsverksamheten.

Vi konstaterade att en informativ broschyr skulle vara ett bra sätt att informera vårdnadshavare kring arbetet i eftermiddagsverksamhet, i synnerhet när verksamhet är så stor som Barnvårdsföreningens eftermiddagsverksamhet är. En stor del av vårdnadshavarna önskade även få information i form av videosnuttar och gemensamma föräldrakvällar.

Man analyserade vårdnadshavarnas respons om den informativa broschyren och gjorde ändringar utgående från dessa, för att motsvara både vårdnadshavarnas och uppdragsgivarens behov. Utgående från tidigare forskning och det konstaterade behovet av stöd för ett mobbningsförebyggande arbete beslöt vi att skapa ett tilläggsmaterial som stöd för att stärka föräldrars närvaro, barnets empatiförmåga och självkänsla. Bildkorten skulle stöda föräldrars kommunikation när de diskuterar kring mobbning, empati, och självkänsla med sina barn. Bildkorten skulle skapas i samråd med en annan studie som parallellt med denna skapat material som riktar sig för barn i mobbningsförebyggande syfte. Visuellt skulle dessa två material varit liknande i den mån att karaktärerna och kortens händelser är de samma. Detta kunde ha gett stöd i kommunikationen kring mobbning och även gett en möjlighet för vårdnadshavarna att vara närvarade och visa intresse för det som hänt under dagen. Dock kunde man ur intervjuerna med vårdnadshavarna se behovet av stöd och råd samt ett stärkt samarbete mellan hem och eftermiddagsverksamhet. Vi beslutade att slopa idén om bildkorten, eftersom de inte fanns något starkt stöd för dem i svaren som uppkommit i intervjuerna.

För att stödja informationsspridning och stärka föräldrars engagemang i det mobbningsförebyggande arbetet, skapade vi en stomme för ett informativt men även engagerande föräldramöte. Stommen skapades genom att lyssna till vårdnadshavarnas önskemål om struktur och innehåll. Materialet till föräldrakvällarna skapades utgående från den tidigare forskningen och Barnavårdsföreningens åtgärdsprogram. Materialet och stommen för föräldrakvällarna gjordes utgående från Barnavårdsföreningens behov och resurser. I skapandet har vi även haft i åtanke Barnavårdsföreningens tidigare arbetsätt att bemöta föräldrar genom föreläsningar och olika informationstillfällen. Vi önskar dock påpeka att materialet är lätt omformat att besvara även andra eftermiddagsverksamheters behov, eftersom materialet behandlar vårdnadshavarens möjligheter att stödja ett mobbningsförebyggande arbete. Vi kan starkt rekommendera informativa och interaktiva föräldrakvällar som en del av det mobbningsförebyggande arbetet i eftermiddagsverksamhet.

9 Resultat och produkt

Tidigare forskning visar på avsaknaden av information kring hur vårdnadshavare kunde engageras till att stöda ett mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet och övrig verksamhet utanför hemmet. En överblick över tidigare forskning och litteratur tyder även på att majoriteten av det strukturerade mobbningsförebyggande arbetet sker i skolmiljö, trots att övrig verksamhet även har en lagstadgad skyldighet att trygga barnets välmående. Detta innebär även att information och förståelse kring ett mobbningsförebyggande arbete i annan än skolverksamhet saknas eller är otydlig. Uppdragsgivaren har bett oss att skapa ett material som stöd för denna informationsspridning, till vilket man skapat en produktprototyp i form av en broschyr. Genom vår enkät och intervjuer med vårdnadshavare har vi kunnat få fram information om på vilket sätt vårdnadshavare själv önskar bli inkluderade i det mobbningsförebyggande arbetet och vilken typ av information om mobbning och mobbningsförebyggande arbete som saknas. Utifrån vårdnadshavarnas respons på produktprototypen samt de enhetliga svaren kring vårdnadshavarnas önskemål har vi kunnat förbättra produktprototypen och även skapat nytt material som stöd för det ursprungliga beställningsarbetet, det vill säga broschyren. Som stöd för informationsspridningen, i enlighet med uppdragsgivarens önskemål, samt för att stödja vårdnadshavarnas engagemang i ett

mobbningsförebyggande arbete, grundat på vårdnadshavarnas respons, skapade vi en stomme samt ett skriftligt material för interaktiva och informativa föräldrakvällar.

9.1 Informativ broschyr - arbetsprocess

Den informativa broschyren var en av de ursprungliga målsättningarna i detta arbete. Beställningen av broschyren kom från Barnavårdsföreningen. Målet med broschyren var att dela ut information om verksamheten samt den nya planen för mobbningsförebyggande arbete, som väntas träda i kraft i alla Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamheter från höstterminen 2023. Innehållet i broschyren grundar sig på det utkast av åtgärdsplanen som vi fått ta del av 10.02.2023. Barnavårdsföreningen ställde då även riktlinjer för färgskala som skulle användas i broschyren. För övrigt gavs vi fria händer att skapa broschyren.

Den första prototypen av broschyren blev klar inför mellanseminariet 15.3.2021. Broschyren skapades utgående från den färgskala som Barnavårdsföreningen försett oss med. Färgerna i denna prototyp motsvarade inte till fullo de önskemål som Barnavårdsföreningen gett, eftersom man i detta skede inte hade tillgång till de program som krävdes för att skapa exakta kopior av färgschemat. Färgerna som valdes var blå, gul och grå, för att motsvara den färgskala som Barnavårdsföreningens logotyp använder. Innehållet i broschyren utgick från tidigare nämnda utkast av åtgärdsplan. Man var i detta skede medveten om att broschyren innehöll mycket löpande text och att detta eventuellt skulle inverka negativt på den respons man skulle få i testnings skedet av prototypen. Texterna innehöll även lagparagrafer och ett strikt språk som man förväntade sig få negativ respons för, eftersom denna typ av information är tung för läsaren att ta in.

Den 15.3.2023 fick broschyren ett muntligt godkännande av uppdragsgivaren, att delas ut åt testgrupp bestående av vårdnadshavare. I samband med broschyrens godkännande, godkändes även botten för enkätundersökningen som skulle delas ut åt vårdnadshavarna. Utöver vårdnadshavarnas tankar kring mobbning och det mobbningsförebyggande arbetet, bad vi vårdnadshavarna med denna enkät om respons på broschyren. Samtidigt som både broschyren och enkäten fick sitt godkännande fick vi information om att den tänka testgruppen, vårdnadshavarna med barn i Barnavårdsföreningens

eftermiddagsverksamhet, inte skulle fungera som svarande för undersökningen. Nya urval av testgruppen gjordes för att motsvara den målgrupp man först haft i åtanke.

16.3.2023 Skickades frågeformuläret och produktprotypen till sammanlagt 30 vårdnadshavare, varav 1 familj besvarade formuläret elektroniskt.

Den 22.3.2023 gav uppdragsgivaren ytterligare en skriftlig respons på broschyren där vi ombads ändra färgerna för att motsvara Barnavårdsföreningens givna direktiv. Önskemål gavs även på att inkludera bild eller element från ett annat samtidigt pågående arbete där målgruppen är barnen till de vårdnadshavare som fungerar som målgrupp i detta arbete. Uppdragsgivaren gav även respons gällande språk och innehåll som skulle behöva ändras när Barnavårdsföreningens plan för det mobbningsförbyggande arbetet blev klart. Vi valde att inte ändra språket i detta skede av arbetet, eftersom vi ej fått något nytt utkast för Barnavårdsföreningens plan om mobbningsförebyggande arbete. Eftersom broschyren kommer att behandla denna plan, ville man inte göra ändringar på eget initiativ i innehållet. Man valde även att avstå från att inkludera element från den andra studien, eftersom de element som i detta skede användes i det andra arbetet inte upplevdes som relevanta i en broschyr avedd för vuxna och som behandlar ett så känsligt ämne som mobbning.

På grund av det låga antal svarande på den elektroniska enkäten, skickade vi den 26.3.2023 ut tilläggsinformation till alla som mottagit den elektroniska enkäten, om att vi gärna skulle intervjua personer som var intresserade av att delta. Ytterligare 5 vårdnadshavare ställde upp på intervju. Personerna intervjuades mellan den 27.3-30.3.2023

Sammanlagt fick vi respons på broschyren av 6 vårdnadshavare. Svaren sammanställdes mellan den 1-2.4.2023. Efter att ha sammanställt svaren kunde vi se följande resultat; Den visuella utformningen, var enligt två av svaranden bra. Fyra av svaranden önskade ljusare färger. Två av dessa fyra upplevde dock att texten i broschyren framhövdes av de valda färgerna. Vad gäller språket, upplevde alla svarande att texten var tydlig. Två av svarande upplevde dock att det fanns för mycket text. Dessa kunde dock ej vidareutveckla, vilken av delarna som kunde tänkas strykas ur broschyren, eftersom all information upplevdes som relevant. En broschyr upplevdes av alla svaranden som ett bra sätt att ge ut information.

Utgående från denna respons omformades broschyren för att bättre motsvara målgruppens behov och önskemål. På grund av de olika svaren vad gäller produktens

visuella utformning, skapades två broschyrer, vilka till innehållet är identiska men använder olika färgteman. Dessa färgteman utgår från de riktlinjer vilka Barnavårdsföreningen givit. Dessa nya produktprototyper skickades vidare till uppdragsgivaren för ytterligare respons.

Den 27.4.2023 gav uppdragsgivaren ytterligare respons på produktprototypen. Responsen innefattade korrigeringar i stavfel och språk, vilka korrigerades. Uppdragsgivaren hade även önskemål kring en annan grafik på pärmsidan. Grafiken i fråga var två vuxna och två barn, vilka stod hand i hand med händerna sträcka. Denna grafik byttes ut till en grafik med två vuxna och tre barn, vilka står hand i hand med händerna nere. Inget relevant i innehållet förändrades eftersom man inte ville uttala sig om Barnavårdsföreningens verksamhet utan tillräcklig grund och information.

Man har ej genomfört något nytt test av den färdiga produkten. Produkten är enbart presenterats som en slutlig produkt för uppdragsgivaren. Efter korrigeringar gav uppdragsgivaren sin slutliga respons senare den 27.4.2023. Uppdragsgivaren upplevde att materialet var bra och kunde tänka sig använda materialet i eftermiddagsverksamheten enligt arbetets målsättningar.

9.2 Informativ broschyr – färdig produkt

Den färdiga produkten består av två, till innehållet identiska, broschyrer. Vi beslöt oss för att hålla kvar de två alternativen eftersom den tidigare responsen vi fått av vårdnadshavarna varit så jämn kring ljusa och mörka färger. Båda exemplarens färgskala är i enlighet med de som Barnavårdsföreningen försett oss med, bortsett från den gråa ton man använt i en del av elementen.

Produkten är en vikbar broschyr. Ovikt är broschyren i storlek A4. Arket viks i tre delar. Den första sidan innehåller rubrik, verksamhetsproducentens namn, logotyp och slogan samt en neutral och vit grafik på tre barn och två vuxna som står hand i hand. Den andra sidan är en enfärgad blank sida som föreställer broschyrens baksida. Den tredje sidan föreställer broschyrens sista sida vilken innehåller ett citat av M.L.King, som Barnavårdsföreningen tidigare använt sig av, ett utrymme för verksamheten att införa web-adresser där vårdnadshavarna kan hitta mer relevant information samt bild och kontaktuppgifter för chefen för eftermiddagsverksamheten. Sidorna fyra till sex innehåller det informativa materialet. Sida fyra innehåller allmän information om Barnavårdsföreningens

eftermiddagsverksamhet och information om Vi på eftis – programmet. Sida fem innehåller kort förklaring på vad mobbning innebär och en beskrivning kring hur och varför man arbetar mobbningsförebyggande på eftermiddagsverksamheten. Sida sex innehåller verksamhetens tillvägagångssätt vid en mobbningssituation, en beskrivning på vikten av samarbete och kontakt mellan verksamhet och hem samt en beskrivning på hur verksamheten följer upp en händelse där mobbning inträffat.

Båda broschyrerna innehåller de element som uppdragsgivaren önskat och är redigerade enligt den respons man fått både av Barnavårdsföreningen och testgruppen. Med hjälp av broschyren kan eftermiddagsverksamheten på ett smidigt sätt informera familjerna om det arbete som görs i eftermiddagsverksamheten. Informationen är skriven på ett respektfullt sätt, från vilken läsaren får en bra överblick av hur man på eftermiddagsverksamheten agerar vid en mobbningssituation. Utöver väsentlig information är broschyren visuellt tilltalande för läsaren.

9.3 Interaktiva föräldrakvällar – arbetsprocess

Arbetsprocessen för de interaktiva föräldrakvällarna började efter att man tagit del av svaren, till de tidigare nämnda intervjuerna och enkätundersökningen den 1-2.4.2023. Vi kunde redan innan denna respons konstatera att ett tilläggsmaterial, utöver den informativa broschyren behövdes för att besvara vår frågeställning. Detta eftersom en informativ broschyr ej bjuder in familjerna till ett aktivt samarbete.

Som man i tidigare kapitel om arbetsprocessen kan se, fanns tanken om eventuella bildkort, eller annat stödmaterial för familjerna att arbeta på ämnen som empati, närvaro och föräldraskap. Detta slopades, utgående från den respons man fått av vårdnadshavarna kring vad som skulle engagera dem. Tanken om praktiskt stöd för vårdnadshavare kvarstod dock. Detta med tanke på vad den tidigare forskningen visat oss om vikten av närvarande föräldrar, barnets stärkta empatiförmåga i relation till mobbning samt ett starkt föräldraskap där föräldrarna klarar av att skapa ramar och rutiner för sina barn.

Det visade sig att vårdnadshavarna hade ett stort intresse och behov av information om det mobbningsförebyggande arbetet som sker i eftermiddagsverksamhet. Genom granskande av svaren kunde man konstatera att vårdnadshavarna var engagerade till ett mobbningsförebyggande arbete och ett samarbete mellan verksamhet och hem. Bristerna

i detta samarbete kunde ses i vårdnadshavarnas kunskap om verksamhetens processer och tillvägagångssätt. Det fanns även ett stort intresse om att höra verksamhetsledarnas råd i hur man i hemmen kunde arbeta för att stöda det mobbningsförebyggande arbetet. Ett tema som i flera av intervjuerna kom upp var intresset av att delta i föräldrakvällar där den egna verksamheten skulle berätta om det mobbningsförebyggande arbetet och de egna verksamhetsledarna skulle vara de som erbjuder de praktiska råden och stödet till vårdnadshavarna i frågan hur de i hemmen kunde stötta sina barn. I responsen uppgav fler svarande att de var medvetna om material kring mobbning och mobbningsförebyggande arbete tillgängligt. Detta material intresserade dock ej svaranden, eftersom innehållet i materialet känns så abstrakt från den egna situationen.

Dessa svar stärkte även det antagande vi gjort tidigare om att ett material för vårdnadshavarna att arbeta med på egen hand i hemmen inte vore tillräckligt. Vårdnadshavarnas arbete i hemmen skall dock inte underskattas eftersom det arbete som görs i hemmen bygger barnets resiliens och förståelse för en god interaktion med andra medmänniskor, vilket förebygger mobbning både genom att förse mobbaren med andra verktyg för kommunikation än de negativa och genom att stärka det eventuella offret för att klara av att uttrycka sin oro och mående för en vuxen. Men med tanke på svaren kunde man bygga något för att stärka både familjernas eget mobbningsförebyggande arbete samt samarbetet mellan hem och eftermiddagsverksamhet.

Den 10.4.2023 gjorde vi i arbetsgruppen ett gemensamt beslut på att stödmaterialet skulle innefatta material till en föräldrakväll för att ge vårdnadshavarna information och stöd från den egna verksamheten. Materialet grundar sig på vårdnadshavarnas respons och tidigare litteratur. Vi påbörjade skapades en stomme och en PowerPoint-presentation, det vill säga ett bildspel, som stöd för verksamhetsledarna att ordna interaktiva föräldrakvällar för verksamhetens vårdnadshavare.

Materialet blev klart och godkändes av uppdragsgivaren utan önskemål om ändring, den 27.4.2023. Materialet har ej genomgått testning hos någon testgrupp av tänkt målgrupp. Respons har enbart getts av uppdragsgivaren.

Med tanke på att den preliminära målgruppen för disposition av denna produkt inte är den samma dom de som besvarat intervjuerna och enkäten, finns inga garantier på att detta är vad Barnavårdseftermiddagens vårdnadshavare är ute efter. Det finns ett flertal olika

producenter av eftermiddagsverksamhet, vilket betyder att det även finns ett flertal olika sätt att arbeta i verksamheten. Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamhet har relativt många deltagande medan många mindre kommuner erbjuder eftermiddagsverksamhet för märkbart mindre grupper med andra resurser. Något som dock alla har gemensamt, är att all verksamhet är verksamhetsledarnas ansvar till att trygga barnets välmående under verksamhetstiden och ansvaret till ett gott samarbete med hemmen. Med tanke på detta och vårdnadshavarnas ansvar för det egna barnet kan man anta att ett intresse finns för att i någon form samarbeta och få information om det mobbningsförebyggande arbete.

9.4 Interaktiva föräldrakvällar – färdig produkt

Den färdiga produkten består av en stomme för interaktiva föräldrakvällar som hålls av den egna verksamhetens personal för de vuxna vars barn deltar i verksamheten samt ett bildspel som stöd. Vi understryker vikten av att den egna verksamheten ordnar dessa tillfällen, med tanke på den respons man fått av vårdnadshavare. Den delen av bildspelet, i den färdiga produkten, som behandlar information om det mobbningsförebyggande arbetet baserar sig på Barnavårdsföreningens mobbningsförebyggande arbete. Denna del går att justera enligt den egna verksamheten, skulle man välja att använda sig av detta bildspel.

Utgående från vårdnadshavarnas respons rekommenderas fler regelbundna, kortare tillfällen i stället för långa utdragna kvällar. Vi vågar konstatera att genom att erbjuda föräldrakvällar som varar högst en timme i taget, har fler vårdnadshavare både större intresse och möjligheter att delta. Regelbundna tillfällen ger även känsla av uppföljning och att man blivit hörd. Därför uppmanar vi de verksamhetsledare som ordnar dessa föräldrakvällar att föra protokoll, för att följa upp ärenden som tas upp under dessa tillfällen. Vi har skapat material som stöd för den första av dessa föräldrakvällar, men för uppföljningens skull rekommenderas åtminstone två kvällar under en termin.

Den första föräldrakvällens tema är att introducera vårdnadshavarna till verksamheten, det mobbningsförebyggande arbetet samt de åtgärder som man vidtar vid ett mobbningsfall. Denna information går hand i hand med den broschyr som tidigare delats ut till hemmen. Genom att öppna upp denna information under föräldrakvällen får vårdnadshavarna en

tydligare bild av arbetet och har även möjligheter att ställa frågor kring arbetet. Som stöd för introduktionen använder verksamhetsledarna PowerPoint-presentationen.

Efter den informativa delen av presentationen övergår temat till den mer interaktiva delen som behandlar vårdnadshavarnas roll i det mobbningsförebyggande arbetet. Under bilderna i denna del av presentationen finns kommentarer som stöd för den som håller presentationen. Den första bilden ur denna del bjuder in deltagarna till diskussion. Vi tänker oss samarbetet mellan hem och eftermiddagsverksamheten som en cirkel som stöder barnet genom hela verksamhetsdagen. Verksamhetens uppgifter är att trygga barnet under den tid barnet deltar i verksamheten. Verksamhetens uppgift är även att stödja vårdnadshavarnas fostrandeuppgift och de ger råd och stöd i dessa frågor. Vårdnadshavarna drar nytta av detta stöd för att öka barnets välmående. Välmående, trygga barn bidrar till en välfungerande verksamhet.

De tre följande bilderna ur bildspelet öppnar upp ämnen empati, närvaro och stärkt föräldraskap. Dessa innehåller praktiska råd hur familjerna kan arbeta med dessa ämnen hemma för att stöda det mobbningsförebyggande arbetet som sker i eftermiddagsverksamhet. Under denna del av bildspelet uppmuntrar man till aktivt deltagande och diskussion, för att kunna stöda och ge råd om detta behov framkommer.

Med närvaro menas stunder under dagen där vårdnadshavaren är genuint närvarande för barnet. Detta sker exempelvis genom att sträva till gemensamma måltider, lek och diskussion utan telefoner eller tabletter. Närvaro betyder inte stora övermäktiga dåd utan små stunder i vardagen. Detta ger en känsla av trygghet för barnet. När det faller barnet in att naturligt interagera och diskutera med föräldrarna är tröskeln lägre att diskutera även svåra saker som mobbning.

Empati kan beskrivas som något barn behöver öva på och lära sig av vuxna. Empatiförmåga bör utvecklas för att man på ett tryggt sätt kan samverka med olika personer under hela livsloppet. Barnet lär sig av sina föräldrar och andra vuxna i sin omgivning. De vuxna är barnets spegel och är en reflektion av de vuxnas beteende. Empati kan läras ut genom att berätta och förklara för barnen varför vi agerar och reagerar som vi gör. Som exempel "Jag känner mig ledsen när..." eller "Det gör mig glad när...". Empati och samverkan kan även övas genom lekar och övningar. Genom rollspel och kortlekar som behandlar olika scenarier kan man tillsammans diskutera olika känslor och reaktioner.

Den sista av dessa tre teman har vi valt att kalla ett stärkt föräldraskap. Med detta menar vi att man genom ett stärkt föräldraskap klarar av att ställa regler, gränser och rutiner för sina barn, vilket i sin tur skapar trygghet. Regler och gränser finns överallt genom hela livsloppet och även detta, på samma sätt som empatiförmågan är något man behöver lära sig. Barnet behöver lära sig att handlingar har konsekvenser och att bryta mot samhällets regler har följder. Bristande förståelse för detta kan medföra osäkerhet och illabefinnande för barnet. Barnet behöver uppmuntras till goda val och beslut.

I den sista bilden av den interaktiva delen av bildspelet beskriver verksamheten på vilket sätt man från verksamhetens sida önskar genomföra ett gott samarbete. Stödtexten för den ledare som förverkligar föräldrakvällen lyder som följande; "Barnens välmående och trygghet är vår gemensamma sak. För att förbättra informationsspridning och samarbete vill vi göra er uppmärksamma och bjuda in er till detta samarbete genom följande möjligheter..." Detta samarbete är beroende på verksamhetens resurser och behov. Som förslag på tillfällen för detta samarbete har man gett öppet hus tillfällen, infotillfällen, olika temaföreläsningar efter behov samt uppmuntran till kontakt med låg tröskel.

Denna stomme för föräldrakvällar är även flexibel, i den mening att föräldrakvällarna går att ordna både fysiskt på verksamhetsstället, och genom videomöten, beroende på kulturen i den verksamhetsgrupp som önskar använda sig av denna stomme och material. Därför kan vi konstatera att trots att denna produkt fortfarande är i ett prototypstadium av sin utveckling, går den att använda i olika typer av verksamhet, där målet är att inkludera och engagera vårdnadshavarna till ett samarbete i mobbningsförebyggande frågor.

I detta arbete har vi inte skapat material för vidare föräldrakvällar, men önskar trots detta lyfta fram intressanta teman och förslag för verksamheter att ta vara på. För den andra kvällen rekommenderar vi att verksamheten sammanfattar de diskussioner som uppkom under det första tillfället för att skapa ett material, utgående från den egna gruppens behov. Som förslag på ett tema för det andra tillfället vill vi tillägga ytterligare ett intressant ämne som framkom i vårdnadshavarnas respons, det vill säga behovet av interaktion mellan vårdnadshavarna. Denna respons grundar sig i vårdnadshavarnas önskemål om att återuppta kontakt med andra vårdnadshavare i gemenskapen eftersom denna avtagit till stor del från det normala efter tidigare Covid-pandemi. En god kontakt mellan vårdnadshavare kan skapa nya kontakter och vänskapsrelationer mellan barnen. I detta

skede har vi valt att ej fördjupa oss i detta ämne, men uppmuntrar till vidare utveckling av detta tema.

10 Avslutande sammanfattning

Syftet med arbetet var att hitta aktuella lösningar på hur vårdnadshavare kunde inkluderas och engageras till ett mobbningsförebyggande arbete och samarbete med eftermiddagsverksamheten. Önskvärt skulle därför ha varit att höra och intervjua de vårdnadshavare vars barn deltar i Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamhet. På grund av att vi ej kunnat nå denna målgrupp för vårt arbete, kunde inte syftet till fullo uppfyllas utgående från uppdragsgivarens målsättningar. Trots detta gavs man en möjlighet att höra andra vårdnadshavare. Detta gav oss en fin förståelse, trots en allmän sådan, kring vårdnadshavarnas tankar och önskemål till hurudant arbete som skulle engagera och motivera dem i ett mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet.

En av målsättningarna var att skapa material som stöd för informationsspridningen i form av en broschyr. Utgående från det funktionella examensarbetets synvinkel, var detta utmanande. Den största utmaningen var att ta i beaktande Barnavårdsföreningens egna visuella krav och tankar kring broschyren när vi sen jämförde dessa med den respons som gavs i intervjuer med vårdnadshavarna. Broschyren är även enbart informativ och behandlar enbart Barnavårdsföreningens egen verksamhet och innehåller inget som studerande har kommit fram till på egen hand. En ensam broschyr i sig fyller inte heller kraven för ett examensarbete. Därav hade man även ytterligare målsättning att skapa material som stöd, utgående från tidigare forskning och respons av vårdnadshavare. Det skapade tilläggs materialet, stommen och PowerPoint-presentationen för en föräldrakväll, fyller de målsättningar som ställdes. Genom detta material kan Barnavårdsföreningen inte enbart informera vårdnadshavarna om sin verksamhet, utan även uppmuntra och engagera vårdnadshavarna till ett mobbningsförebyggande arbete. Varken broschyren eller stommen för föräldramötet kommer att användas inom tidsramen för detta arbete så någon direkt respons kommer denna arbetsgrupp ej få från den preliminära målgruppen. Vi tänker oss dock att detta material är så pass välutformat att detta kommer kunna användas, åtminstone till någon grad, i Barnavårdsföreningens eftermiddagsverksamhet från och med hösten 2023.

10.1 Kritisk granskning

Allt material, i form av tidigare forskning, litteratur och även intervjuvarna vi fått, genomsyras av temat närvaro, behov av information och stärkt föräldraskap som stöd för barnets psykiska och sociala välmående. Eftersom vi lyckats finna ett så enhetligt tema, har vi även lyckats skapa en produkt som svarar på ett behov. Utgående från metoden som använts i skapandeprocessen kan vi även konstatera produkterna som lyckade. Produkterna svarar inte enbart på uppdragsgivarens behov utan utgår även från målgruppens behov.

Eftersom forskningsfrågan är så specifik, att vi strävat till att svara på hur man just i eftermiddagsverksamhet kan engagera vårdnadshavare, har vi dock inte totalt lyckats med uppdraget, om man granskar detta ur den tidigare forskningens synvinkel. Som i detta arbete framkommer, har vi inte lyckats finna material kring det mobbningsförebyggande arbetet specifikt och enbart i eftermiddagsverksamhet i Finland. Den tidigare forskningen har behandlat vårdnadshavarens engagemang i allmänhet, det mobbningsförebyggande arbetet i finska skolor och eftermiddagsverksamhet i andra nordiska länder där eftermiddagsverksamheten fungerar som en del av skolmiljön. Vi känner dock att vi har kunnat besvara forskningsfrågan till den grad som det är möjligt med det tidigare forskningsunderlag som i dagens datum finns till hands. Ytterst intressant vore, om man i framtiden kunde göra ett liknande funktionellt arbete och utgå från relevant forskning kring det mobbningsförebyggande arbetet i eftermiddagsverksamhet i Finland.

Som vi nämner kommer det skapade materialet ej att kunna utvärderas av denna arbetsgrupp. För att materialet på ett ännu bättre sätt skulle svara på både uppdragsgivarens och målgruppens behov, skulle man ha önskat få åtminstone en återkoppling på materialet innan arbetet slutfördes. Ytterligare skulle man nödvändigtvis behöva få responsen på materialet av den specifika målgruppen som är de familjer som använder sig av Barnvårdsförningens eftermiddagsverksamhet. Vi önskar understryka detta, eftersom så gott som alla svarande i vår undersökningsgrupp önskade få information och material skapat specifikt utgående från den egna verksamheten. Nu är detta material skapat utgående från vårdnadshavarnas respons från en handfull olika eftermiddagsverksamheter. Även vad gäller tillförlitligheten så skulle man ha önskat sig en större grupp svaranden. Arbetet svarar ändå på det man ville uppnå, genom en kvalitativ

studie ta del av svarandes subjektiva tankar och genom att analysera dem komma fram till ett väldigt enhetligt svar och ett enhetligt behov.

10.2 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att detta funktionella examensarbete har klarat av att till en stor del besvara forskningsfrågan; Hur man motiverar och engagerar vårdnadshavare till ett mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet?

Genom hela arbetet och de val man gjort har vi haft forskningsetiken i åtanke. Vi har under ett flertal tillfällen gjort överväganden kring det håll vi önskar styra detta arbete. Med tanke på den mängd forskning som finns till förfogande, har det varit svårt vid en del tillfällen att klara av att hålla balansen och fokus vid att lyfta fram den mobbnings förebyggande arbetet och ett lösningsfokuserat arbetssätt.

Mobbning och mobbningsförebyggande arbete är ytterst relevant som ämne inom aktuell forskning. Under ett av de gemensamma tillfällen som ordnades under arbetets lopp, lyftes det fram i diskussion hur forskning och stödåtgärder inte hinner med i utvecklingen i den grad som problemen och illamåendet hos barnen blir allt större. Allt yngre barn mår dåligt och samhället har inga verktyg att stöda dem. Även tidigare forskning, som vi valt att inte använda i detta arbete, stöder detta påstående. Därför önskar vi ett stort intresse för att forska och utarbeta nytt material som stöd i dessa frågor skulle finnas.

Vi har strävat till att framhäva föräldraperspektivet genom hela arbetet på ett respektfullt och engagerande sätt. Vi önskar ännu sammanfattningsvis lyfta fram vikten i ett närvarande föräldraskap men även vikten i ett gott samarbete och stöd från de professionella som arbetar med familjer.

"Alone we can do so little; together we can do so much"- Hellen Keller

11 Källor

- BVIF. (2023). *www.bvif*. Noudettu osoitteesta <https://www.bvif.fi/>
- BVIF. (2023). *www.bvif.fi*. Noudettu osoitteesta <https://www.bvif.fi/foraldrar/eftis-helsingfors/>
- Dieter, W.; & Suzet, T. (2015). *Long-term effects of bullying*. University of Warwick, UK: BMJ journals.
- Föräldrar behöver engageras tidigare. (2021). *Tidningen för föräldrar Hem och skola*.
- Finlands akademi. (2023). *www.aka.fi*. Noudettu osoitteesta <https://www.aka.fi/sv/forskningsfinansiering/ansvarsfullvetenskap/forskningsetik/>
- Finlex. (1889). Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- Finlex. (1974). Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1974/19740412>
- Finlex. (1991). Noudettu osoitteesta https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2
- Finlex. (1998). Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Finlex. (1998). Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980986>
- Finlex. (1999). Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Finlex. (2007). Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Finlex. (2013). Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2013/20131287>
- Finlex. (2014). Noudettu osoitteesta https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2014/20141325#Pidm4505375842707_2
- Finlex. (2017). Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2017/20170531>
- Finlex. (2018). Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180714>
- Hamarus, P. (2012). *Haukku haavan tekee*. Jyväskylä, Suomi: PS-kustannus.
- Helsingfors stad. (2023). *Antimobbningsprogrammet*. Noudettu osoitteesta <https://www.hel.fi/sv/fostran-och-utbildning/antimobbningsprogrammet>

- Helsingfors stad. (2023). *Fostran och utbildning*. Noudettu osoitteesta Antimobbningsprogrammet, därför behövs AMP 13:
<https://www.hel.fi/sv/fostran-och-utbildning/antimobbningsprogrammet/darfor-behovs-amp13>
- Helsingfors stad. (2023). *www.hel.fi*. Noudettu osoitteesta
<https://www.hel.fi/sv/fostran-och-utbildning/antimobbningsprogrammet>
- Hirsijärvi, S.; Remes, P.; & Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja Kirjoita*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hurme, K. &. (2014). *Turvassa!* Juva, Suomi: PS-kustannus.
- Kiva-skola. (8 2009). *www.data.kivakoulu.fi*. Noudettu osoitteesta
<https://data.kivakoulu.fi/foraldrar/>
- Kiva-skola. (ei pvm). *www.kivaskola.fi*. Noudettu osoitteesta
<https://www.kivaskola.fi/>
- kulturministeriet, U. o. (2021). *www.okm.fi*. Noudettu osoitteesta
<https://okm.fi/documents/1410845/57515679/%C3%85tg%C3%A4rdsprogram+f%C3%B6r+f%C3%B6rebyggande+av+mobbning,+v%C3%A5ld+och+trakasserier.pdf/1a8f3f61-ef58-3361-4b15-3a9b3169e69a/%C3%85tg%C3%A4rdsprogram+f%C3%B6r+f%C3%B6rebyggande+av+mobbning,+v%C3%A5ld+och+t>
- Lämsä, A.-L. (2009). *Mun on paha olla, näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Juva: PS-kustannus.
- Mäkinen, K. (2020). *KoronaKriisi, lapsuudeninstituutiot ja luokka*. Tiede ja edistys.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (2023). *www.mll.fi*. Noudettu osoitteesta
<https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/kiusaaminen-mita-vanhemmat-voivat-tehda/>
- Opetushallitus. (2011). *Aamu ja iltapäivätoiminnan perusteet*. Noudettu osoitteesta
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/131412_po_aamu_ja_iltapavaihtoiminnan_perusteet_2011.pdf
- Pöyhönen, V. (2021). *Noidan kehästä pois. Voiko koulukiusaamisen kierteen katkaista*. Tammi.
- Poliisi. (2023). *www.poliisi.fi*. Noudettu osoitteesta <https://poliisi.fi/sv/misshandel>
- Poliisi.fi. (2022). *Nettiohjeet lapsille ja nuorille*. Noudettu osoitteesta
<https://poliisi.fi/nettiohjeet-lapsille-ja-nuorille>
- Ries, E. (2011). *The Lean Startup, How Today's Entrepreneurs use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses*. New York: Crown Publishing Group.
- Salmivalli, C.; & Kaukiainen, A. (2009). *KivaSkola: Handbok för föräldrar*. Finland. Noudettu osoitteesta <https://data.kivakoulu.fi/foraldrar/>
- Skolverket. (2014). *Skolverkets allmänna råd med kommentarer - Fritidshem*.

- (2019). *SoMe ja Nuoret 2019 – katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä*. Oulun kaupunki. Noudettu osoitteesta <https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/>
- Stoor-Grenner, M.;& Kirves, L. (2010). *Kiusaavatko pienetkin lapset?* Helsinki.
- Suskic, A. (2016). *VAR GÅR GRÄNSEN EGENTLIGEN? En studie om mobbningsförebyggande arbete i fritidshem*.
- Tietoa ja apua koulukiusatuille*. (ei pvm). Noudettu osoitteesta <https://koulukiusaaminen.fi/>
- Tuomi, J.;& Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Undervisningsministeriet . (2009). *Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuus, toiminnan laatu ja muutostarpeet*. Vaktioneuvosto: Undervisningsministeriet.
- Utbildningsstyrelsen. (2011). Noudettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/131414_grunderna_for_morgon_och_eftermiddagsverksamheten_inom_grundlaggande_utbildningen_2011.pdf
- Utbildningsstyrelsen. (2020). *Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa* (ss. 13-15). Utbildningsstyrelsen .
- Utbildningsstyrelsen. (22.. augusti 2022). *www.oph.fi*. Noudettu osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2022/suunta-kohti-koulutietä-miten-kulkea-kouluun-turvallisesti-ja-muut-yleisimmat>
- Utbildningsstyrelsen. (2023). *www.oph.fi*. Noudettu osoitteesta <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/mobbningsforebyggande-arbete>
- Utbildningsstyrelsen. (2023). *www.oph.fi*. Noudettu osoitteesta <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/disciplinara-atgarder-och-atgarder-att-trygga-sakerheten-i-den-grundlaggande>
- Utbildningsstyrelsen. (2023). *www.oph.fi*. Noudettu osoitteesta <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/definition-av-trakasserier-och-lagstiftning>
- Utbildningssyrelsen. (2011). *www.oph.fi*. Noudettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/131412_po_aamu_ja_iltapaivatoiminnan_perusteet_2011.pdf
- Walter, B. &. (2007). *Working with Parents of Bullies and Victims*. (1.). Corwin Press .
- Walter, B. &. (2016). *Working with Kids Who Bully : New Perspectives on Prevention and Intervention*. Corwin Press.
- van Niejenhaus, C.;Huitsing, G.;& Veenstra, R. (12. 2 2019). *Working with parents to counteract bullying: A randomized controlled trial of an intervention to improve parent-school cooperation*.

- Viinamäki, L.;& Saari, E. (2007). *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen*. Tammi.
- Vilkka, H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä, ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. PS-kustannus.
- Yanhong, H.;Espelage, D. L.;Polanin, J. R.;& Sung Hong, J. (7. 1 2019). A Meta-analytic Review of School-Based Anti-bullying Programs with a Parent Component. *International Journal of Bullying Prevention*.
- Yle. (14. 8 2022). Iltapäivätoiminnan tarve kasvoi. *Iltapäivätoiminnan tarve kasvoi, kun aikuiset palasivat lähitöihin – joukko pieniä koululaisia lähtee päivän päätteeksi sisäleikkipuistoon*.
- Yuanhong, H.;Espelage, D. L.;Polanin, J. R.;& Sung Hong, J. (7. 1 2019). A Meta-analytic Review of School-Based Anti-bullying Programs with a Parent Component. *International Journal of Bullying Prevention*.

Mobbningsförebyggande arbete i Eftis

Barnavårdsföreningen i Finland (BVIF) producerar eftermiddagsverksamhet i Helsingfors. BVIF strävar till att arbeta fram ett eget åtgärdsprogram för mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet. Yrkeshögskolan Novias studerande strävar till att arbeta fram ett material som stöd för BVIF mobbningsförebyggande arbete.

Meningen att kartlägga hur ett åtgärdsprogram ser ut i praktiken i skolan och därefter granska hur ett åtgärdsprogram i praktiken kan genomföras i eftermiddagsverksamhet. Resurser? Informationsspridning? Uppföljning?

Ytterligare vill man komma åt information kring föräldrars tankar kring behovet av en åtgärdsplan för mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet samt hur man kunde förbättra samarbete mellan eftermiddagsverksamhet och hemmen med tanke på mobbningsförebyggande arbete och informationsspridning.

Skolans har en lagstadgad skyldighet att förverkliga en trygg och säker skolmiljö åt eleverna. Elevernas rätt till elevvård är lagstadgat och likvärdigt oberoende område.

Eftermiddagsverksamheten är ej lagstadgad att ordnas i kommunerna. Har kommunen gjort beslut att ordna eftermiddagsverksamhet, antingen genom egen produktion eller som köptjänst har producenten av eftermiddagsverksamheten en skyldighet att följa kommunens godkända verksamhetsplan men har dock ingen skyldighet till att ha en egen plan för varken mobbningsförebyggande arbete eller egen plan för ingripande i en mobbningsituation. Uppbyggnaden av de åtgärdsplaner som nu används i eftermiddagsverksamheterna är skrivna utgående från skolans behov och resurser.

Personalen i eftermiddagsverksamheten har lagstadgade skyldigheter att forma en trygg miljö för deltagande barn och till en god samverkan mellan verksamhet, skola och hem.

Formuläret besvaras anonymt, eftersom skolornas eller eftermiddagsverksamhetens läge och mer detaljerad information ej är relevant utgående från den information man vill åt. Urvalet är gjort på bas av vilket åtgärdsprogram som följs i skolan i anknytning till eftermiddagsverksamheten (Kiva skola) samt enbart till de familjer där ett eller fler av familjens barn i åk 1–2, deltar i eftermiddagsverksamhet.

Frågor kring mobbning:

1. Känner du till vad mobbning är?
2. Upplever du detta ämne som relevant med tanke på ditt barns ålder.
3. Känner du att du som förälder har tillräckliga kunskaper kring hur du kan stöda ditt barn om hen skulle utsättas eller delta i mobbning?
4. Hur skulle du önska få mer information kring mobbning?
5. Skulle du som förälder önska få mer information kring hur du kunde arbeta mobbningsförebyggande? (öka ditt barns empatiförmåga, stärkt föräldraskap och närvaro)
6. Hur skulle du önska få denna information?

Frågor kring befintligt mobbningsförebyggande arbete:

1. Känner du till vilket åtgärdsprogram mot mobbning som används i ert barns skola?
2. Vilken information har du fått om åtgärdsprogrammet?
3. Hurdan information om mobbningsförebyggande arbete skulle du önska få?
4. Hur skulle du önska få denna information? (Broschyr, personligen, föräldramöten...)
5. Känner du till hur skolan enligt åtgärdsprogrammet går till väga i en mobbningsituation?
6. Känner du som föräldrar att ni har möjlighet att påverka ett mobbningsförebyggande arbetet i skolan?
7. På vilket sätt önskar du som föräldrar delta i det mobbningsförebyggande arbetet?

Frågor kring mobbningsförebyggande arbete i eftis:

1. Känner du till hur man på eftermiddagsverksamheten går till väga i en mobbningsituation?
2. Upplever du behovet av en skild plan för mobbningsförebyggande arbete i eftermiddagsverksamhet?
3. Hur skulle du önska få information om en sådan plan? (Broschyr, personligen, föräldramöten...)
4. Övriga tankar kring hur man i eftermiddagsverksamheten kunde förbättra samverkan mellan hem och eftis?

Ytterligare önskar vi få er respons på utkastet till den informativa broschyr som BVIF kommer att använda sig av för att sprida information om den nya planen för mobbningsförebyggande arbete. Broschyren finns bifogat i eposten.

Frågor kring broschyren:

1. Vad tycker du om broschyrens visuella utformning?
2. Hurdant är språket? Vad kunde göra språket bättre?
3. Hur lätt eller svårförståeligt är informationen?
4. Hur kunde informationen presenteras på ett ännu bättre sätt?
5. Övriga kommentarer

Samtycke

Ta dig tid att ögna igenom materialet som finns bifogat. Genom att besvara frågorna samtycker du till att delta i studien. Studien görs anonymt i samråd med Barnvårdsföreningen i Finland och yrkeshögskolan Novia. Ditt deltagande är frivilligt och du kan avbryta medverkan när som helst utan att ange orsak.

Det material som framkommer under intervjuerna behandlas konfidentiellt. Materialet bevaras på ett dataskyddssäkert sätt under perioden 16.3.2023-1.9.2023. Därefter förstörs materialet på ett säkert sätt.

Frågorna besvaras antingen genom att besvara dem i samma dokument, eller genom att besvara dem i skilt e postmeddelande.

Bifogat finns material om studiens syfte, mål samt frågor riktade åt föräldrar. Bifogat finns även BVIF informativa broschyr som vi önskar att ni tar del av, trots att ert barn ej deltar i BVIF eftermiddagsverksamhet. Broschyren är en vikbar broschyr A4, vilken i elektronisk form kan vara svår att tyda. Vi tar detta i beaktande.

Stort tack för att du tar dej tid att besvara dessa frågor!